

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — Nr. 18 (151) 29 AUGUST 1964

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apare sâmbătă, la două săptămâni — 12 PAGINI — 1,50 lei

Victoria Ana TĂUȘAN

ÎNCHINARE PARTIDULUI

Ca discobolul antic, cu brajul sting ating
genunchiul drept, mă arcuiesc de mijloc,
și-mi sprijin tinerețea puternic pe pământ,
să șuier, neajutat de vânt,
discul jinit și rosucit cu mina dreaptă.

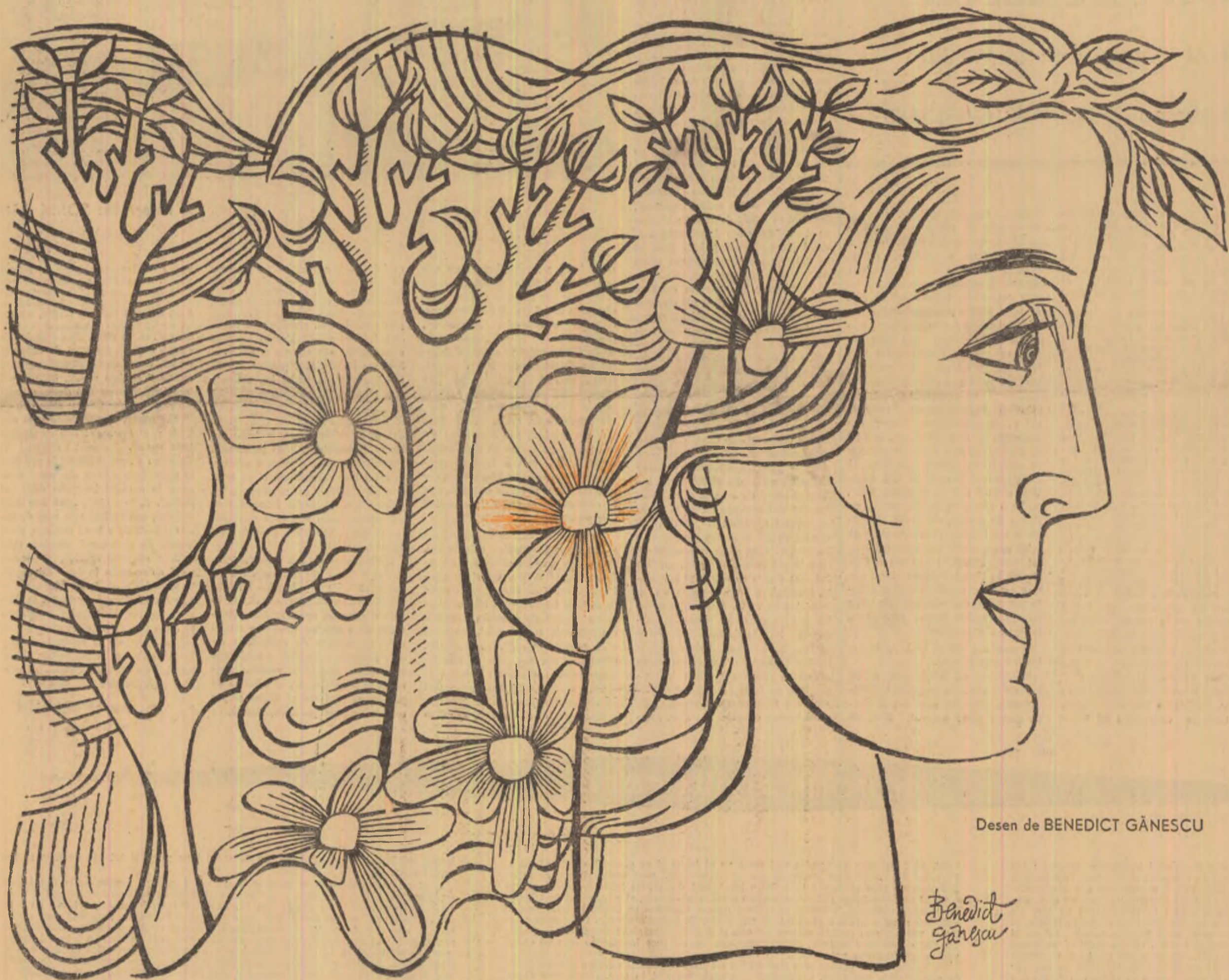
Imi plec privirea îndrăjită spre pământ —
ai crede că nu-mi pasă de ballă și de stele,
ai crede că știu numai un cerc de var pe iarbă
și-n el se-nscrie urma tălpii mele —
dar eu, privind pământul, vad cerul mai înalt.

Umarul drept s-a ridicat cutezător
și-n el ni-i forța gata să irumpă —
un pas, și încă unul, și apoi
fulgeră discul trecând pe lângă semnul
lăsat de el la-nțelene-ncercări.

Și zile după zile mă pregătesc așa,
în vuetul lăuntric mie,
ca discobolul antic, -naintea de-a începe
Intrecerea și strigătul mulțimii
venită ca să fie mărturie.

Că nu e disc acesta, lucind în mina mea,
e un cadran pe care visarea mi-am înscris-o.
Tot mai departe o învăț să zboare,
cu plinătatea vârstei, reamintind mereu
voința și-ndirjirea acelu discobol...

Și zborul de visare, acesta ce mi-ai dat
și îndirjirea calmă, victoriilor mele,
putița de-a ajunge la fațetele mărețe,
și dragostea cu care în gînd m-ai luminat,
vor ști, Partid, din slava ta, să-nvețe.



Desen de BENEDICT GĂNESCU

DIN CUPRINS:

MIHAI RALEA
ÎN CRITICA ROMINEASCĂ

BRÂNCUȘI
GRAFICIANUL

DICTIONAR DE
ISTORIE LITERARĂ
CONTEMPORANĂ

CICLURI DE VERSURI
de Marin Sorescu
și Gh. D. Vasile

„PRIMUL AMOR“ —
nuvela de
Radu Cosașu

„STRUCTURI ȘI CĂUTĂRI
ÎN PROZA TINERILOR“
de C. Regman

Carnet de scriitor

Poemul cel mai durabil

Poemul unui popor trainic sudat. Poemul unui popor a cărui energie umană descătușată de partid la 23 August 1944, a venit să prezinte, în fața partidului, vibrantul său raport. Sute de mii de piepturi — cutie de rezonanță — au exclamat cuvintele sărbătorești și atit de firești: „Trălăscă Partidul Muncitoresc Român! Aerul încărcat de electricitatea entuziasmului, puternica emoție a acestui august, au înregistrat succesele celor două decenii de construcție

socialistă. În flamurile tuturor inimilor vibrează cu loarea intensă a dragostei și atașamentului.

Poemul celor douăzeci de ani a fost scris cu demnitate și răbdare. Fiecare a dăruit o rimă de oțel, de cărbune, de aur negru, de spice bogate, pentru ca el să răsună limpede. Fiecare l-a recitat în marșul impetuos care a culminat cu manifestația din ziua de 23 August. Fiecare l-a rostit solemn în fața tribunetelor, oțelarii din uriașele combinate siderurgice, minerii din plămîni de foc al pământului, colectivității de pe mările de aur, petroliștii, chimiștii, constructorii, matematicienii, poezii. În miinile tuturor flutura același steag înțelept și clarvăzător al iubitului nostru partid.

Poem masiv. El înscrie în versurile sale și pagini de recunoștință pentru apărătorii cuceririlor revoluționare, ai frumuseților acestui pământ, pentru puternica noastră armată populară, continuatoarea eroismului legendar de care au dat dovadă fiii poporului în memorabila zi de 23 August 1944.

Ritmul mulțimii e ritmul poemului cel mai durabil. Cine dintre toți citii au privit fluviul de oameni manifestându-și încrederea și dragostea, dintre toți citii au privit virtutea multicoloră al echipelor de dansatori populari, marce spectacol cultural-sportiv de pe stadionul Republicii — simbolizînd talentul și vital-

itatea — nu a simțit profunda mîndrie patriotică, adinca mulțumire față de partid, de Comitetul său Central! De o vîrstă cu țara, 19 000 de tineri au aprins pe Stadion flacăra vie a gingășiei lor, a forței și tinereții. Împreună cu el — clopoșel de argint — 1800 de copii și-au cîntat dragostea neîmurmurată față de grija părintească a partidului.

Dăruierea țării întregi, suflarea ei fierbinte, au încălzit străzile, inimile aceluia care au sărbătorit ziua de 23 August și prin muncă neîntreruptă. În cuptoarele Hunedoarei focul nu s-a stins. Petroliștii au rămas la datorie. Au lucrat din plin oamenii giganticele retorte de la combinatele chimice. Cei de la cuploarele fabricilor de ciment. Mecanicii de tren. Cei de la centralele electrice. Imaginatia poezilor a recepționat — seismograf sensibil — toate nuanțele emoțiilor înfășurînd pe banda inspirației lor ideile și imaginile vîltoarelor poeme. Bătăile inimii care dirijează munca nu au încetinit nicăieri. Așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea ținută la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale: „Pulsează viguros economia prosperă a României noi socialiste”.

Continuă intrecerea socialistă, rotunjind poemul avîntului, al năvalnicei mișcări de mase pentru îndeplinirea angajamentelor luate pe întregul an, pentru

înfăptuirea mărețelor și însuflețitoarelor Directive ale Congresului al III-lea al Partidului.

Este un poem care generează noi imagini, amplificînd tabloul grandios pe care îl înfățișează țara noastră pe a douăzeciua ei treaptă de frumusețe și bogăție.

Expunerea ascultată cu inima deschisă de toată țara a sintetizat amploarea curajoaselor bătălii revoluționare duse de partid și de poporul român pentru cucerirea treptelor însoțite ce incununează trecerea peste pragul de lumină al celui de al treilea deceniu. Cuvintele calde, pline de gravă răspundere, ne-au creat viziunea grandioasă a realizărilor întregului popor, care uimesc așlăzi privirile lumii întregi. Respi-răm aerul tare al demnității, al mîndriei, al unei înălțimi de pe culmea căreia urcăm necontenit pe aripile cu esență de fier ale coloanei noastre înfînte.

În plin socialism biruitor, inima întregului popor pulsează în același ritm, mărturisind zi de zi, așa cum și-a mărturisit și în ziua de 23 August 1964, deplina ei unitate cu partidul și guvernul care au reînviat această țară călăuzind-o cu înțelepciune și dragoste.

Este o unitate de nezdruccinat și ea înscrie în istoria noii Români, cel mai durabil poem.

Violeta ZAMFIRESCU

Duminicile

Eu n-am avut duminici, eu n-am avut răgaz...

Culegător de ierburile de leac, prin lunci răzlete...

Duminicile noastre-făcute spre-a cînta...

O laudă, în versuri, acestui bun pămînt...

O lauda odihnei pe care bănci, de fag...

Duminicile toate prilej spre-a ne privi...

Avem duminici. Clipa se naşte ca o stea...

Florenta ALBU

Culegători

Culegători, în noaptea de octombrie...

Are să cadă brumă, către ziua, pe fetele lor aspre...

Nu îndrăznesc să le cuprind cu mîna, mina roasă...

Bolovănoşi şi înţelegi - monumentali, culegători...

Culegători, cu paşi şi umbre mari: coajacele-naldesc...

Constantin DUICA

Tradiție

...Soarele şi luna Mi-au jînat cununa...

Tot mai aud ecoul din baladă Trezit de-un gînd pe care-l tot ascult...

Cînd din pămînt m-am fost ivit, cîndva, Am învăţat să urc mereu...

Nu moartea am rîvnit-o, nici tăcutul De sub pămînt, savor de-nţunecime...

Am auzit mereu cîntînd înaltul Şi seze proaspăt în noi ardea...

Că prea era în neomul meu o sete De cer, de timp, de voinicie poate...

Deci visul vechi s-a împlinit, deci visul Închipuit în carb cîndva de Gruia...

Cînd l-au răpus pe Vlaicu nici Carpații N-au mci rămas tîcîtu în reci amnezii...

Şi-am tot adus, în timp, cite-o ofrandă, Şi-am mai deschiş spre cer şi alte uşi...

Nu-i asa dar deoc. 'ntîmplătoare Această viaţă în noi, rereu!

Şi tot ce fac e numai să mă schimb Să mă cufund în vreme, să mă desprind de timp...

n opți cu gînduri

Viaductul e lîngă gura de sud a tunelului, în pantă...

Inginerul cel nou a sosit marți dimineața; îndată au început...

— Cine-i motoristul? — Eu... (Hăit - mi-am zis - mă ia la prelucrat...)

— Nu-s - am răspuns mîhnit („să te vedem acuma...") — Aha - și a început să roada capătul neascuțit al creionului...

— Ce mi-a venit să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dacă mi-ai veni să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dinspre gura tunelului se simte o boare rece, toamnătică. Oare e drept ce spun tuneliștii...

— A doua zi, inginerul m-a chemat la el: — Azi n-a mers motopompa de la III...

— De ce n-a mers? — Ancrează... Întrerupe... („Ancrează, știu eu de ce...")

Un timp am tăcut amîndoi. Făceam efortul să ne amintim parcă ultimul cuvînt rostit înainte de patru luni...

— Tot la vinătoare de cazuri - am repetat, crezînd că scap astfel de un răspuns precis...

— De cînd ai publicat reportajul despre clinică, te-am urmărit. Știi, o să te superi...

— Există medici sentimentali? — Pe-alunzi nu eram medic, eram student...

— Se uită la mine cu un zîmbet pătrunzător și absent.



Desen de CONSTANTIN BACIU

— Aha... Bine... De mine, treci la sudori. — Cum? Păi?... Da... Trec, însă... cine... — Om găsi noi.

— Ce mi-a venit să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dacă mi-ai veni să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dinspre gura tunelului se simte o boare rece, toamnătică. Oare e drept ce spun tuneliștii...

— A doua zi, stat motopompa trei, cea mai mare. În groapa de fundație...

— De ce n-a mers? — Ancrează... Întrerupe... („Ancrează, știu eu de ce...")

Un timp am tăcut amîndoi. Făceam efortul să ne amintim parcă ultimul cuvînt rostit înainte de patru luni...

— Tot la vinătoare de cazuri - am repetat, crezînd că scap astfel de un răspuns precis...

— De cînd ai publicat reportajul despre clinică, te-am urmărit. Știi, o să te superi...

— Există medici sentimentali? — Pe-alunzi nu eram medic, eram student...

zidul trunchiurilor. E atîta liniște, de-ți auzi zbaterile fosnite ale singelui...

— Dacă mi-ai veni să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dacă mi-ai veni să mă încăpăținez? Poate, fiindcă se răstise, atunci la mine...

— Dinspre gura tunelului se simte o boare rece, toamnătică. Oare e drept ce spun tuneliștii...

— A doua zi, stat motopompa trei, cea mai mare. În groapa de fundație...

— De ce n-a mers? — Ancrează... Întrerupe... („Ancrează, știu eu de ce...")

Un timp am tăcut amîndoi. Făceam efortul să ne amintim parcă ultimul cuvînt rostit înainte de patru luni...

— Tot la vinătoare de cazuri - am repetat, crezînd că scap astfel de un răspuns precis...

— De cînd ai publicat reportajul despre clinică, te-am urmărit. Știi, o să te superi...

— Există medici sentimentali? — Pe-alunzi nu eram medic, eram student...

NISIP ÎN IARBĂ

gaoare, deși nu eram prea optimist. În cazuri dintr-astea, ce trece de 60-65 la sută...

intîmplă. Asta-i bine! M-a luat de mîna, fiindcă occidentalul nu era transportabil...

mire și i-am înlocuit treptat, în vreo șase luni, pielea arsă - spun „înlocuit" și „arsă" pentru dumneați...

— Dar eroul nostru primește o scrisoare de la colegul lui, cu care ocupă același apartament...

— După primul contact cu realitatea, a urmat șocul psihic, depresivitatea: trei săptămîni de hrînire artificială

Mircea Radu IACOBAN

— Nu mai voia să pună nimic în gură, ajutorul adjunctului de la chimie...

DOCTORUL, NEVASTĂ-SA ȘI LUNGANUL

Băncile fuseseră împinse la perete și așezate în grabă, una peste alta. Două tablouri, încremenite parcă pentru totdeauna sus, deasupra catedrelor, înfățișau, unul — o vacă de rasă și un vițel, celălalt — un cal și un minz. Fixate într-un cadru idilic, animalele priveau la nesfârșit și cu îngăduință clasa. Soldatul cu abdomenul găurit de o schiță pierduse mult sînge și murise. Cineva acoperise cadavru și o pătură cenușie. Cel de la doilea soldat — un fost cavalerist, — trăgea și moara: zăcea chiricit pe podeaua înnegrită de bradolină și hortică, fără să audă ori să vadă ceva. Numai lunganul, cu grad de caporal, rănit la braț, izbutise să fugă din clasă, dar aușese ghinion; patrula hitleristă îl ajunsesse din urmă și-l obligase să se întoarcă. Acum stătea în picioare, lung și deșirat, lângă niște bănci, cu brațul bandajat mai sus de cot, și se uita cu ochi mari, neliniștiți, la doctorul acela gras, chel, cu ochelari pe nas, și care purta neglijent un halat pătat cu sînge. Se mai uită apoi la o femeie trecută — nevasta doctorului sau o sanitară oarecare? — și care, nu cu mult înainte îi curățase rana și-i bandajase brațul. Stătea mai la o parte, sprâncinată de perete și ori de câte ori descoperea peetele cafenii ale halatului ei, ofta. Nu părea înfricoșată de cele petrecute, ci mai curînd stăpînită de o remanere plină de înțelepciune. Lunganului îi plăcu calmul launtric al femeii, cu atât mai mult cu cît santinela hitleristă stătea în pragul ușii deschise, gata să tragă cu automatul în orice clipă.

Deodată, liniștea asfințitului fu spartă de împuscături și cei trei tresăriră în același timp privindu-se întrebători. Era timp de lupte reînscoperă. Numai că, de astă dată, împuscăturile se mutaseră în cealaltă parte a satului, adică spre București. Caporalul pricepu imediat că nemșilor le izbutise contraatacul și se gîndi că tare i-ar fi priit o „mărășescă”.

Cel de pe podea, prinse să horcăie și mai tare — poate că auzise și el împuscăturile. Femeia schiță o mișcare — voia, pe semne, să se ducă la căpătîiul soldatului în agonie. O opri, însă, un „Halt!” răgușit al hitleristului din ușă. O mai opri, apoi, și un semn discret și blînd al doctorului. Atunci, lunganul iarăși se întrebă cum se legătură ar fi putut să existe între cei doi, era sau nu nevastă doctorului? Sau poate că nu era decât o sanitară oarecare?

Împuscăturile se încheiară. Clăntănea acum și o mitralieră grea. În clasă, deși fereastra era deschisă, aerul deveni și mai uscat și mai fierbinte.

— Ti-e sete? întrebă doctorul pe neașteptate.

— Halt! strigă mecanic santinela.

Lunganul îl scrută amuzat și i se adresă în gînd: „Ce paștele m-ai, alt cuvînt nu mai știi?” În același timp însă, deslușise în cuvintele doctorului un ușor accent de vinovăție. Fără să vrea, caporalul își aminti că, în zori, cînd îi izgoniseră pe nemși din sat și cînd trecuseră pe lângă școală, nu văzuseră nici un punct medical. Clasele erau pustii și triste. Brus, i se făcu milă de cei doi civili și se întrebă dacă aceștia aveau sau nu habar în ce belea se băgaseră. Oricum, își spuse el, mie mi-ar fi prins bine o „mărășescă”. Femeia, mai gîndi el, e curajoasă. O văzuse dînd din cap, cum că nu i-ar fi sete, și gestul îi plăcu. Doctorul, în schimb, nu părea să fie prea îndrăzneț. De altfel, recunoscuse lunganul, nu nădărnica simțămînte de simpatie pentru bărbății grași, cu chelie și ochelari. Poate că lui, ca doctor, să-i prîndă bine și una și cealaltă. Dar ea, oare, la ce s-o fi gîndind? O văzu sprîncinându-se obsesiv de perete, cu minile înfundate în buzunarele halatului. Nu, își zise el, nu se gîndește la nimic.

Femeia însă, se gîndea la ceva și doctorul cel gras, cu chelie și ochelari, știa acest lucru, de aceea fusese cuprins nu numai de un simțămînt de vinovăție, ci și de unul de milă. Ar fi vrut să se apropie de ea ca de o pasăre închisă de mai multă vreme într-o colivie, pentru a-i reda libertatea mult rîvnită. Însă gestul intruziv... de-a mai bine de treizeci de ani

tot intruziv. Pe semne, pasărea, în acest rîstimp, uitase legile zborului.

Intr-adevăr, femeia, cu ochii-n pămînt, absentă acum la împuscăturile de afară, cu sufletul cuprins de presimțiri sumbre, se gîndea: „Mi-e milă de dinu. A fost un visător. De ce a fost? se întrebă cu sperință de propria cîtezăniță. Nu-și răspunde. Un visător!.. A fost un om aparte, iar eu l-am urmat... l-am urmat peste tot ca pe o stea a unei speranțe. Te-am urmat pretutîndea, i se adresă în gînd, am fost ani de zile martor la infrîngerile tale. Eu am încetat de mult să mai visez... Tu, însă, ai rămas același dulce copil. Medic de plasă! Hotărît să schimbi fața sanitară a satului... Te-am urmat... nu puteam. să nu te urmez... Tu visai, dar eu nu visam... Ti-era astfel mult mai ușor decît mie... Tu și acum visezi... Nu știi ce ne așteaptă, pe cîtă vreme eu

ytii... Azi dimineață, pentru înțila oară, erai să mă ascuți, să mă urmez și tu pe mine. Ai văzut însă un soldat rănit, neajutorat, și atunci ți-a venit ideea să transformi o clasă într-un mic lazaret... Dulce copil ce ești! Uite unde am ajuns... Tu nu știi ce ne așteaptă, dar eu știu!”

De parcă i-ar fi auzit gîndurile, doctorul se apăra în felul său: se uita cu coada ochiului la ea și, cu aceeași mișcare devenită mașinală, își îndrepta mereu ochelarii. „Poate că ai dreptate! Poate că intr-adevăr m-am născut prea devreme pe pămîntul ăsta! Poate că sînt, așa cum spuneați tu, un visător, bolnav incurabil! Știu, fată dragă, și-a fost greu lîngă mine. Treizeci de ani m-ai tot însoțit prin satele bîntuite de molimi... De fiecare dată, nădăjduindu-mă să fiu, să înalț cite ceva... Ei da, recunosc, nu mi-a izbutit... Ce să-i faci?! Uite, o să vină ofițerul german, o să constate că la

mitloc nu-i decît o eroare... Nimeni și nimic nu poate să împiedice un doctor să sară-n ajutorul semenilor săi apleți în nevoie. O să ne dea drumul și atunci o să te urmez eu pe tine. Oțunde vei voi... Însă, te rog, nu mă judeca... Înțeleg, astăzi am condus și eu un mic lazaret, un spital, între zidurile acestei clase. În sfîrșit, s-a realizat un vis E drept, a fost o zi...”

— Doctore! strigă lunganul.

— Halt! încercă santinela să facă ordine.

— Du-te dracului cu halt-ul tău! îl potoli caporalul.

O clipă, doctorul se uită buimac ca și cînd ar fi vrut să-și amintească unde se găsește.

— Ce-i?

— Aia mai horcăie.

— A murit, îi explică doctorul de parcă ar fi spus: „S-a dus omul! pînă afară?”

Cuvintele medicului nu-l mișcară pe lungan. Se întrebă dacă-l cunoaște pe mort sau nu, și din ce subunitate o fi făcînd parte.

În vremea asta, schimbul de focuri nu încetă nici un moment. Într-un tirziu, se auziră niște pași. Santinela din ușă strigă: „Achtung!” În clasă năvăli un ofițer. Amestecul de colb și sudoare de pe frunte și de pe obraji îi făcea chipul și mai pămîntu decît era în realitate. Se opri în fața doctorului așezîndu-se tare grăbit. Îl întrebă în românește:

— Ce-i?

— Doctorul își împinse ochelarii spre rădăcina nasului, privindu-l cu interes și-i răspunde în germană:

— Domnule ofițer, sînt un medic civil.

Ofițerul rămase indiferent față de germana doctorului. Lunganul, însă, nu-și ascunse încintarea și rosti în sine sa, cu plăcere: „Io-te-te, dom!le, chelul știe limbi străine!”

— Cine fi-a ordonat să vii în ajutorul răniților? întrebă ofițerul în limba sa maternă.

— Cum cine? Nu înțeleg... Înaltă din umeri și se uită cu un aer neajutorat la nevastă-sa... Nimeni... Îmi dați voie, eu...

Femeia își îndrăcă capul și încercă să surprindă privirile bărbatului. O enerva ceva în gîndul ei îndemna: „Iădenitate, lasă frazeologia de o parte! Nu vezi că nimeni nu te înțelege?” Bărbatul continua însă să explice:

— Există o Convenție... există niște legi... Medicina, doctorii au menirea...

Ofițerul îl întrerupse cu brutalitate:

— Știi că ieri sîntem în război cu România?

Doctorul dădu din cap, afirmativ, iar femeii i se păru că el ar fi vrut să adauge: „Nu văd legătura!” Lunganul pricepu că discuția fusese o înfîșurătură primejdioasă și îi păru rău că nu înțelepe o totă perman...

— Cîți soldați români ai ajutat pe ziua de astăzi? Unde sînt?

— Șaptesprezece, au plecat... I-am pansat și...

Ceva nu-i plăcu lunganului. n-ar fi putut să spună ce anume, dar se întrebă din nou, cu o sinceră îngrijorare, dacă cei doi civili știau ce o să urmeze...

— Așadar șaptesprezece? I-ai pansat și i-ai trimis, în spatele frontului, mai departe?! Mîine, mulțumită dumitale, șaptesprezece soldați români au să tragă în noi, așa cum trag și acum. Îi auzi? răcni ofițerul.

Împuscăturile se auzeau destulși: încremeniseră parcă la marginea satului. Nu înaintau, dar nici nu dădeau înapoi. Numai lunganul de caporal știa că mitraliera care făcusea într-una la flancul sting era românească.

— Auzi? răcni din nou ofițerul și, înfuriat de propria sa concluzie, ordonă: „Afară!”

Doctorul se uită nedumerit cînd la nevastă-sa, cînd la caporal, implorîndu-le sprînjul. Bîlbîi cuvintele:

— Medicina... Domnule ofițer, dar există o Convenție...

— Afară! urlă ofițerul netînduplecat.

Atunci femeia se dezlipi de perete, înaintă spre bărbat, îl luă de braț și-i șopti:

— Caută ca măcar acum să nu fii ridicol...

El păli. Își îndreptă ochelarii, apoi, ca și cînd, în sfîrșit, ar fi înțeles, ceva, murmură:

— De ce măcar acum?

Se lăsă călăuzit de nevastă-sa. Pentru înția oară, Lunganul îi urmă. Cînd ajunseră în fața școlii, doctorul se interesă:

— Unde crezi că ne duc?

Îi răspunde caporalul cu vorba sa muelită:

— P-aceia, oriunde ne-or duce, sîntem la noi acasă...

Aerul era fierbinte.

Luptele la marginea satului nu mai conteneau.

Prin fereastra deschisă a clasei, lunganul mai văzu o dată un tablou înfățișînd un cal și un minz.



Desen de MIHAELA BARASCHI

Haralamb ZINCA

INTRODUCERE LA TINERETE

Irina se trezi cu o senzație ciudată. Avu impresia că se află într-o cameră străină. Apoi își dădu seama că se găsește în patul ei și își căută o poziție mai comodă. Ca-n somnul din copilărie, pe partea dreaptă cu genunchii îndoiți, cu minile strînse la piept. Scoase minile de sub plapumă, demitându-se complet. Prin deschizătura luminoasă dintre perdele, cădea piez în pat o dungă metalică, sunătoare.

Întîi auzi tic-tacul pendulei, după câteva minute îi auzi și bătăile înfundate, grave. Opt bătăi în lanț. Cu fiecare bătăie, ochii i se împăcară cu întineritul din cameră, și obiectele începură să fie ele înșile.

Abia atunci observă că ușa de la baie e întredeschisă. Simți imediat și parfumul de lavandă triplă pe care aproape că nu-l mai putea suferi. Întrebă:

- Viorel? Ce faci acolo?
- Mă bărbieresc.
- La ora asta?
- Da, draguță. Am uitat să-ți spun de-aseară. Sînt numit într-o comisie de expertiză la sfatul popular. Începem lucrul mai tirziu. La nouă trebuie să fiu acolo. De ce nu mai dormi?
- Nu-i răspunde. De frică nici nu ascultase întreaga explicație. Zăcea cu o mină sub cap, învelită pînă sub bărbie, și fără să vadă nimic, privi înaintea ei.

Curînd, bărbatul intră în cameră. Se mișcă fără zgomot, dar i se putea ghici prezența după țigara aprinsă, ținută poate în colțul buzelor. Cămașe albă fulgeră o clipă semiobscuritate.

Ea rămase în aceeași poziție, pasivă, și din nou avu senzația aceea stranie, însă mai complexă: că se află într-o cameră și se privește pe sine ca o străină. Anzi simți mirosul de lavandă și mai pătrunzător, iar cînd ridică brusc capul, îi găsi pe Viorel aplecat deasupra ei. Știa că-i cunoaște fiecare cută, fiecare tresărire, fiecare cuvînt, așa că nici nu-l mai privi.

— Trebuie să plec, zise șoptit, pronunțînd cele trei cuvînte extrem de ceremonios, rar, cu o anumită poliție seacă, mecanică.

Ea auzi ușa închizîndu-se, o trecu un val de căldură și se ghemui toată sub plapumă, înfrigurată. Adormi imediat.

Se trezi după cîte știe cîte ore, cu pleoapele umede de somn, și își zise că-a adormit plîngînd. Asta o înveseli puțin, adică n-avu de ce să se înveselească, dar se simți complexă de-o senzație nouă, nevinovată, și-i trecură prin minte întîmplări voioase, trăite în urmă cu zece ani.

Își aduse aminte de cunoștința ei cu Viorel. Acum patru ani, ea și Mihai își făceau abia practica în uzina la care fuseseră repartizați. Se aflau la o serată dansantă, organizată de comitetul sindical în cinstea zilei de 23 August. Sala era arhitecturală, perechile dansau, mesele de lîngă orchestra fuseseră luate cu esalt. Mihai, îi era pe-atunci, coleg și prieten. Urmas amîndoi ultimul an de facultate. De masa lor se apropiase, la un moment dat, un bărbat înalt, cu mustați deasă. Îngroșînd niște buze subțiri, înclinîndu-se eșent, cu o anumită îndemnare reflexivă, îi se adresă:

- Sînt inginerul Popa Viorel. Permiteți să stau?

Așa făcuseră cunoștință, apoi dansaseră de mai multe ori împreună. El îi plăcea că el vorbește într-una, înțindă Mihai era polul lui opus. A doua zi îl înțînise din nou, iar mai tirziu inginerul Popa căzuse s-o însoțească pretutîndea. De multe ori o înțînise ca din întîmplare, la spectacole sau la balurile unde se afla și ea. O complexie cu tot felul de stănci, iar Irina se simțise prînsă într-un echilibru al multumirii și nemulțumirii, și nu era nici multumită, nici nemulțumită.

Acum, Irina se gîndea mereu la căsnicia lor, la cel patru ani de viață conjugală. La început, Mihai o întrebase foarte grav — cu o gravitate caraghioasă — de ce-i place atât de mult inginerul Popa Viorel. Ea rămăsese câteva clipe pe gînduri, tăcută, și-i răspunseră pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios:

- Cum o să-mi placă? Nu știu ce ochi are? Parcă se teme tot timpul de ceva, și îi privi ochii, în adîncime, iar el înțelese că în răspunsul ei, ca și în întrebarea lui, se află alte straturi, sub o crustă de indiferență.

La scurt timp urmas căsătorii. În tot timpul ceremoniei, la sfat, Mihai privea ochii celuilalt. La șase luni după căsătorie, Viorel obținuse transferarea în București, chiar în cadrul ministerului. Tot în perioada aceea el o convinșese că nu are rost să muncească amîndoi. La început Irina se împotrivise, și nu volcă nici în rîsul capului să admită așa ceva, dar pînă la urmă, convîngîndu-se că propunerea izvora numai din dragoste și nicicîm din desconsiderare acceptă.

Pe Mihai îl mai înțînî o singură dată după doi ani. Mergea grăbit înaintea ei, pe o stradă aglomerată din Capitală. Irina îl recunoscuse mereu, cîci ani de zile urmaseră împreună la aceeași curcuză. Îl distinge emoțional, și se întoarce și cînd o văzu, ochii lui decolorați se colorară intens. Discutaseră despre tot felul de lucruri, deloc importante. De fapt, mai mult vorbise el, pentru că ea își adusesse aminte de ceva și devenise mai tăcută Mihai lucra la aceeași fabrică unde făcuseră amîndoi. Altfădată, practica în producție, în ultimul an de studenție. La despărțire o întrebăse ca din întîmplare:

- Mulțumită? apoi, jenat parcă de întrebarea pe care o pusese, făcu un semn

cu mîna și dispăru de lîngă ea. Mai surprîns, pentru o fracțiune de secundă, mersul lui familiar, liniștit. Uită că rămăsese singura în mijlocul străzii. După-amînia era de toamnă rece, cu cer murdar, parțial acoperit de nori vîneli. Acasă, tot restul zilei și-l petrecuse făcînd fel de fel de treburi mărunte, dintre acelea care te absorb și îți mărunțesc în asemenea hal timpul, înct nu mai ai nici un fel să-ți amintești ori să-ți închipul ceva.

În dimineața aceea se simți mai tristă ca oricînd. Și-ar fi dorit să dea plapuma la o parte cu o mișcare energică. Rămăsese însă așa, în așternut, pentru că așa, încetinea ea cu care se desfășura timpul avea măcar o justificare, iar la sfîrșitul zilei se simțea, cît decît, mai puțin plictisit și dezorientat.

De-afară pătrundeau zgomotele zilnice ale orașului, îngrămădindu-se treptat sub tavanul înalt. Se ridică din pat și trecu în camera de-alături. În timp ce se îmbrăca îi conveni să-și amintească de un altfel de început de zi, din timpul cînd mai lucra la fabrică, după terminarea facultății: pe atunci se scula de dimineață, își pregătea cafeaua pe care-o sorbea stînd în picioare, rezemată de mîsuța verde din mijlocul camerei; apoi își punea în geantă gustarea de dimineață și pleca grăbită, coborînd scările, cîte două. Îi plăcuseră mai ales dimineațele serene, de iarnă, cu zăpadă care scîrție sub tălpi, cu aer rece care-ți lipește nările dacă faci imprudentă să-ți trași dintr-odată în piept. Îl plăcea și-acum iarna, mai mult decît vara, fiindcă iarna era mai netă, mai hotărîtă. Pornea de-acasă, în dimineața aceea, încă pe întineric, și doar undeva, aparent departe, cerul se îngălbenea. Atmosfera părea învențită, dar pămîntul nu. Pe lîngă ea treceau grupuri de muncitori salutîndu-se, li căreau țigări aprinse. După ce intra pe poarta uzinei, se îndrepta către clădirea turnătoriei, încadrîndu-se în trupul acela viu, viu, care făcea un pas și încă un pas, prin fața ceasului de pontaj. Aici oamenii discutau ca-n familie, tare, fără opreliști. După cîteva minute, îmbrăcătî în halatul ei albastru, se așeza pe scaunul înalt din laboratorul de analize. Zina putea să înceapă. Privea ei înșea la lufălașul totul: prin fereastra mare din dreapta, vedea hala imensă, luminoasă, auzea bătăia înfundată a ciocanelor pneumatice. Uneori se ridică de pe scaun, își strlvea, copilărește, nasul de geam, și urmărea mișcarea din secție.

Hotărî să lasă în oraș, după cumpărături. Coborî scările încet, urmărind cu mina panta prudentă a balustradei — o continuare a gîndurilor ei dinainte. Lumina străzii îi forțoa zilei o amără de tot, și-o demeticiză totodată. Hoinări cîva timp fără țintă, deși știa că are o țintă precisă, apoi intră în mai multe magazine și se prefăcu — tot într-un joc al copilăriei — că alege cu grijă ceea ce hotărîse că vrea să cumpere. Cînd ieși din ultimul magazin, o alimentară, se învîrți de două ori la vînd cu ușa turnantă, ca și cînd așa, ar fi avut în sfîrșit încotro să se îndrepte cu adevărat. Cineva îi făcu o observație destul de aspră, însă asta o înveseli, o trase țărăși înapoi, către anul de demult, foarte de demult, și așa pașii o duseră pînă într-un sear din aproape casa. Amintirile se încapătînuă să meargă înainte, către prezent, și-o trecuă inevitabil prin ani studenției, cînd îi plăcuse să învețe în Cismigiu. Simți întreg trecutul apăsînd-o ușor, ca o plapumă pufoasă însă destul de greață ca să te țină, abandonată și visătoare, sub moliuștea ei dezamănată.

Lumina ardea și asta o salvă. Își zise că o să plouă și părăsi banca. Acasă lăsă sacoaia cu cumpărături în hol, își aprinse o țigară și trecu dîncolo, în sufragerie. Se rezemă de pervaz, cu brațele la piept și privi ceremonial de pe masă: peste o jumătate de oră trebuia să sosească Viorel, Atînze țigări cu degetul, se arse și își zise: „Am început să fumez cam mult!”. Mai trase înștată un fum, cu presimțirea unei nerăzîntări apropiate. „Da, da, chiar prea mult”. Sorbi din nou, la nesfîrșit. „Poate că ar trebui să mă las de fumat!”. Și nu îndrăzni să-și măturtoarească nici pe departe că ar trebui să o încercare a voieții, de care avea neapărată, neapărată nevoie. Intră în camera de baie, se așeză pe marginea căzii și deschise robinetele. Stînce țigara la robinet, apoi se dezbrăcă. Înviorea, cu mișcări dezordonate, tînereste, după care se cufundă în apa caldă, aproape fierbinte, dar se încapătînuă să rămîna așa vreme îndelungată. Într-o nemăcară plăcută. Uitîndu-se de jur împrejur, la dușul de mină, la toate piesele nichelate, regăsi mulțumirea din primele zile de căsătorie, și mai ales din ziua aceea cînd se întorsese de la sfatul popular, să serbeze evenimentul în noua locuință. Erau două camere de mîrimie mijlocie, dar, din cauza lipsei de mobili, păreau neobișnuit de spațioase. „Am putea să ne plimbăm cu motocicletă prin ele”, spusese Viorel. În prima cameră, la o masă ovală, se înghesuiau vreo cincisprezece persoane, prieteni și rude.

În ziua căsătoriei, bătrînul maștru Bejan ședea alături de Mihai. Invitatul era vesel, se auzea clinchetul paharelor, din toate părțile curgeau urări și fiecare ținea cu tot dinadînsul să toasteze în cinstea noilor căsătorii.

Singur Mihai avea o atitudine crispată, ședea cu capul între palme și privea posomorît într-o parte. Paharul din fața lui era aproape neînceput, iar cînd Irina se uită la el, privirile lui alunecau pe lîngă ea, ocolînd-o. Moș Bejan părea sîngerhit de purtare la Mihai. Așa că-l îndemna mereu:

- Să bem, Mihai! Să bem pentru fericirea lor. Pentru Irina și Viorel!

Mihai bău în neștire, pahar după pahar, cuprins parcă de o indiferență totală față de ceea ce se întîmpla în jurul său. Viorel se uită la el, cu o ironie superioară. Își din cadă și înainte de a se șterge, ascultă încercat: avusese impresia că bătuse cineva la ușă, tocmai la intrare. Trecu prin curme cu tălpile ude, dar nu era nimeni afară. Cînd reveni în dormitor, i se păru că în camera stîna aceiași miros de lavandă triplă. Nu deschise totuși fereastra, aprinse noroc o țigară, sibișciunea ei o umili cumplit și izbucni în plîns. Se trînti în pat, așa, goală și cu pielea umedă, și nu mai găsi decît puterea că-și tragă deasupra, inutil, cealaltă.

O trecu un fior. Îl revenise în minte duminica pretrecută la cota 1400. Plecaseră din București simțită după-amiază, un grup numeros, și în noaptea de simțită spre duminică dormiseră la cabana Funică. A doua zi urcaseră la Hotelul Alpin. Era o excursie organizată de ministerul în care lucra Viorel. Ea nu cunoștea pe nimeni în grup, dar după un sfert de ceas pretrecu împreună, îi cunoscu pe toți și se simți cuprînsă de-o stare de febrilitate. Pe măsură ce urcau, se lăsase tot mai mult în vola acestui simțămînt, și i se părea că descoperă, la fiecare pas, alte mulțumiri: se cocotase pe-o stîncă, nu se parea înaltă, să se fotografioze. Își strigase eufuria care-o cuprînsese la vederea Prahovei, panglică argintie dincolo de care, de o parte și de alta, munții făceau peisajul cenușiu. Puternic, soarele contopea totul în ceva mișcător și lipsit de duritate.

Seara, înainte de-a coborî la gară, dansară la restaurantul hotelului. Irina fusese plasată foarte aproape de tonomat, privise cu destulă invidie perechile care dansau. Viorel era pe ring, cu femeia aceea înaltă, banală, pe care ea o cunoscuse abia cu o zi în urmă. Inghesuia îi obliga pe cei doi să bată pasul pe loc. El ținea o mină pe umărul ei albicios, iar blondă, la un moment dat, îi sărută discret mîna, numai din colțul buzelor.

Irina își aprinse atunci o țigară, dar o scoșese neglijent din gură și simțise pe buze o usturime cu gust dulce și fierbinte.

Mai tirziu, în tren, el îi cedase locul de la fereastră, o sfătulse să privească peisajul — cum se-nlunea — însă ea, fără să scoată nici un cuvînt, își acoperise fața cu o batic transparent, așa vedea și nu vedea ce se petrece cu ea, cu Viorel, cu ceilalți din compartiment, cu trenul... Ațipise. Avu un somn rău.

Își aminti cît de ușor o convînsese că bănuiala este neîntemeiată. Apoi se livraseră alte simptome, necalpabile, iar el nici măcar nu încercă să se dezvinovătească. În camera era cald, o căldură intimă pe care nimeni n-ar fi trebuit s-o tulbure, nici măcar un vis. Dormi scurt, ca după o noapte de dragoste, și cînd deschise pleoapele își văzu soțul aplecat asupra ei, numai în cămașă, cu nodul cravatei slăbit.

— E aer prost aici, zise, și o săruti pe după ureche, apoi se întinse alături de ea și-o cuprînsese cu un singur braț, în timp ce mîna cealaltă încerca să tragă ceareaful de-o parte.

Irina simți nevoia să plîngă. N-o făcu, dimpotrivă, rîse și căută lateral, cu mina, pachetul de țigări de pe noaptea. Bărbatul îi dădu drumul din strîmsoare, se așeză pe marginea patului, luă și el o țigară din pachetul ei, aprinse un chibrit și avu grijă să dea înții foc țigării femeii. Zimbi, primii drept răspuns un zîmbet de circumstanță care-l enervă. Se sculă și trecu dîncolo, în picioarele goale, și pe Irina o amuză ideea că el merge prin cameră așa cum mersese și ea abia cîteva minute înainte, desculț. Auzi de dîncolo, prin ușa dată de perete:

- Ai căpătat curaj.

Ei i se păru că vocea e a lui Mihai și tresări, apoi își zise că vocea lui Viorel n-are cum să semene cu a lui Mihai, de semănă, ca semăna cu Mihai, pentru că era, ca și fostul ei prieten, lipsită de voință, de curaj...

— Nu răspunzi? Știi doar că asta mă scribește cel mai mult.

- Pe mine nu mă întreb ce mă scribește cel mai mult?
- Tot nu ți-a trecut? Faci o reșuță.

Disparu din nou, iar fumul țigării întirzie o secundă mai mult decît el în cadrul ușii, pînă se risipi de tot. „Ce simplu pare?” își zise.

Se ridică de pe pat și alergă spre dulap. Scoase o valiză și se apucă să inghesuie în ea cîteva rochii, balonselul și alte mărunțisuri alese la întîmplare. Se mișcă prin cameră cu o grabă febrilă, preocupată, și puțin veselă. După ce termină puze valiza lîngă ușă. Stătutu un moment cu ochii închiși, apoi se așeză pe marginea patului, privind camera cu intensitate. Fiecare obiect, fiecare mobilă, îi aducea aminte de cîte o întîmplare legată de căsnicia ei nefericită. Dar acum nu mai vroia să se gîndească la trecut. Înainte de a leși din cameră, închise fereastra și trase perdelele. Își luă valiza și se îndreptă spre iesire. Cînd trecu prin dreptul bucătăriei avu o clipă de ezitare. Apăsă clanța și pași înăuntru.

Viorel ședea pe un scaun fără ștețeară, cu un pahar de coniac în mînă. La picioarele lui era așezată sticla, pe jumătate golită.

— Vrei să te îmbeți, își zise ea în gînd. De fapt, te-ai și îmbătat. Știu că ești laș. Din păcate, mi-am dat seama prea tirziu!”

El o privi cu ochii tulburi, căuțînd și se fină cît mai drept. Îi spuse:

- Așteaptă-mă, vin imediat lîngă tine. Se uitase cîteva secunde la ea, dar nu observase că era pregătită de plecare.

Irina închise ușa cu încetinelă, schimbă valiza în cealaltă mînă și începu să coboare scările îngîndurată. Ajunse în stradă și așteptă cîteva minute tramvaiul care mergea spre gară. Se urcă grăbit în el. Era aproape gol. Rămase lîngă ușă, cu coatele rezemate de bara metalică. Începea să se simtă din nou tinără, neobișnuit de tinără.

Inchise ochii și-și închipu că se află în laboratorului de analize și că trebuie să-și înceapă munca de fiecare zi...

Gh. BUZOIANU



Spectacole - Arte

CU SIDNEY GEIST

DESPRE BRÂNCUȘI ȘI ROMÂNIA

Il cunoscusem cu ceva timp în urmă din paginile unei reviste americane de specialitate. O intervenție amplă, activă, tăioasă chiar, pe alocuri, dar în limitele unei demonstrații riguroase, semnala, pe lângă calități, erorile și neglijențele unora dintre lucrările consacrate în Occident sculptorului Constantin Brâncuși și supunea totodată discuției câteva probleme de ordin general legate de cunoașterea și de interpretarea operii create de marele artist român. Articolul era semnat Sidney Geist. Pe autor aveam să-l întâlnesc, de data aceasta personal, în holul hotelului „Ambasador” din București...

Un bărbat înalt, cu o siluetă delicată, barbă scurtă, neagră, brăzdată de suvițe cărunte, ochelari, iar în mână cu un sac ușor de plastic. Așa a apărut, alergând aproape și scuzându-se precipitat pentru răstimpul cu care întârziase la înfățișarea stabilită prin telefon. (După o convorbire care s-a prelungit apoi, pe neobservate, mai bine de șase ore, aveam să-mi dea seama că, deși notate în carnetul său, două alte puncte din programul zilei trebuiau aminate cu scuzele de rigoare).

I.: «Cum vi se par bucureștenii, capitala noastră?»
S. G.: «Mă simt aici ca acasă. Parcă așa fi la Paris...»
Nedumerire pe fața mea:
I.: «Nu sînteți newyorkez?»

S. G.: «Ba da. Însă cartierul în care locuiesc se deosebește complet de restul orașului. Sînt străzi mici, relativ liniștite, purtînd nume — ca la dumneavoastră sau ca la Paris — și nu cifre ca celelalte străzi și avenues ce se întretaie drepte, geometrice și pălăioase în marele New York... Impresia mea despre români? Sînt oameni calzi, generoși, prietenoși, și față de străini, și între ei. Aș lucra cu bucurie într-o țară ca a dumneavoastră.»

Oaspețele este sculptor și critic de artă. Predă, de asemeni, cursuri de sculptură la un institut de arte plastice din New York. Discuția noastră abordează numeroase subiecte privind viața artistică din țara noastră și din S.U.A. și, desigur, în primul rînd, viața și opera lui Brâncuși, pentru a căror mai bună cunoaștere a întreprins această călătorie.

S. G.: «Recunosc o legătură strînsă între opera lui și viața locuitorilor din România — ne spune artistul american. El simt mai bine pe Brâncuși... Pot stabili acum relații, sensuri, care înainte îmi lipseau. Unele studii brâncușiene recente, din publicațiile românești, mi se par deosebit de interesante în această direcție. Vizita în România mi-a confirmat încă o dată părerea că Brâncuși este un intelectual, un mare intelectual, și nu un „primitiv” cum au încercat să ni-l înșușăze unii comentatori.»

Recităm împreună diferite pasaje din revistele strine într-o mapă încăpătoare. Spre surprinderea mea aproape că nu este nevoie de traducere. Comunicarea profundă cu opera, acuitatea observației și excelența memoriei vizuale a oaspetelui se conjugă în ușurința de a recepta sensurile expresiei românești și de a susține argumentarea cu elemente ale vieții și ale artei noastre populare, remarcate într-unul sau într-altul din locurile vizitate în aceste zile. O puternică impresie i-a lăsat Hobița, satul natal al marelui sculptor:

S. G.: «Am regăsit acolo simțul fărînesc pentru materie — același ca la Brâncuși. Și încă ceva, pentru mine la fel de revelator: o fină ironie, un fin simț al umorului înrudit îndeaproape cu cel care scintea în ochii sculptorului.»

I.: «L-ați cunoscut pe Brâncuși?»
S. G.: «Da, la Paris în timpul studiilor.»
I.: «Cu ce prilej?»

S. G.: «De fapt, cu nici unul. Îl admiram de mult. Într-o zi m-am hotărît. Am pus mîna pe cartea de telefon și am format numărul. A ridicat chiar el receptorul. I-am spus că sînt un student american și i-am cerut permisiunea să-l vizitez. Mi-a fixat o oră peste cîteva zile. Era o personalitate scînteietoare și un om de o deplină franchețe și simplitate a relațiilor.»

I.: «Ne-ați putea spune cîteva cuvinte despre locul pe care îl ocupa personalitatea lui Brâncuși printre tinerii iubitori de artă din S.U.A.?»

S. G.: «Opera lui Brâncuși e foarte bine cunoscută în America. Nu e vorba numai de artiști, dar, în general, tineretul dovedește un mare interes pentru sculpturile sale. Trecerea anilor nu diminuează cu nimic acest interes. Aș putea observa chiar contrariul... Printre tinerii specialiști în istoria artelor se află două cercetătoare care s-au consacrat în mod special studiilor brâncușiene. Cunosc lucrările lor aflate într-o fază înaintată de elaborare, și le consider contribuții remarcabile, alături printre altele științifice, cit și prin orizontul intelectual. Mă bucură să constat că, peste toți munții și peste toate mările care ne despart, înfîlesc aici un interes la fel de viu și eforturi de cercetare similare, justificate nu numai de faptul că Brâncuși

mirilor (mirele, „voinic și fain ficior”, mireasa „s-o cuprinzi de subsiori și s-o iubești pînă mori”) — urmași de un sat întreg, cu taraf, cu tineri și vîrstnici purtînd sticle de vin și colaci împodobiiți cu flori, chiuind și jucînd învîrșite amețitoare —, sînt sigură că uluit și entuziasmat de pitorescul scenei, ar fi pornit imediat la lucru.

Cît despre irumperea pe scenă a echipelor de călușari faimoase astăzi pe întreg globul, nu o pot asemeni decît unei explozii de vitalitate și frumusețe, fascinantă cu geometria viguroasă și trepidantă a mișcărilor, cu ritmul sincopat, nemaipomenit de iute, electrificînd sala!

Am văzut „Simbra oșenească”, o sărbătoare veche, spune legenda, încă de pe vremea dacilor, cu întregul ritual, păstrat pînă astăzi, al începerii mulsului oilor, primăvara, odată omorîți „omul nopții” care împiedică ieșirea oilor la pășunat, și am auzit „șpurțurile” inimitabile ale păstorilor din Țara Ouașului.

Și legîndu-se unduioș, șurui, șurui, fetele din Calomfiresți-Zimnicea, cu bundițe de catifea cu chenar de mărgele, cu salbe galbene și maram lungi, transparente, alunecînd peste fetele roșii, iar printre ele șurui de flăcăi cu căciuli de astrahan cu pană lungă de păun și mereu, legănarea fetelor, ca un val de griu clătînat de vînt.

Am auzit și am văzut echipe de fluierași, fanfare, muzică simfonică executată de țărani și muncitori, cîntăreți din buciume, coruri interpretînd perfect muzică de Wagner, brigăzi de agitație artistică vorbind despre educație civică și realizări în muncă (un hitru din Slatina se ducea să-și îneca cobilița „lustruită de znoave”, nemaivînd acum nevoie de ea), formații de muzică preclasică, țambale, echipe de dansatori — copii și bătrîni, tarafuri minunate.

Din păcate au fost și manifestări, puține la număr, e drept, care uitînd simplitatea și echilibrul adevăratei arte populare românești, au adus note false, supra-rătoare. Costumele purtate de membrii acestor colective erau deficitare bunului gust, frumoasele znoave țărănești înlocuite cu glume pe o muchiie de cuțit, în spiritul unui gen revuistic perimat. Denaturări nedorite ale spiritului popular.

Am văzut însă atîtea lucruri minunate, pe care nu le voi uita niciodată.

Am văzut un artist de geniu — poporul.

Tea PREDA



Desene de C. BRÂNCUȘI:

- BENJAMIN FUNDOIANU
- NUD—(Colecția Muzeului de Artă al R. P. R.)



AL VII-lea CONCURS AL FORMAȚIILOR ARTISTICE DE AMATORI

Inchinat lui 23 August, cel de-al VII-lea concurs al formațiilor artistice de amatori de la oraș și sate s-a desfășurat anul acesta cu o amploare și strălucire de neasemuit. Un spectacol unic, în care un artist inimitabil — poporul — a reușit să strănească mișcările și mișcările de spectatori un entuziasm atât de puternic, încît sala se încălzește pînă la incandescență, aplauzele răsunau frenetic. În permanență, alte și alte formații îți solicitau atenția, te cucereau, rînd pe rînd și toate la un loc, într-o revărsare tumultuoasă de forme, culori, melodii și ritmuri, un mozaic scînteietor în care fiecare piatră, frumoasă, devenea și mai frumoasă alături de celelalte.

Formații de cor, numărînd sute de membri, erau urmate de altele în care apăreau, jucînd și chiuind, sate întregi, după tarafuri deabia încăpînd pe scenă se auzea, singur, sunetul melodios al vreunii cîntăreț din fluiet, mari ansambluri cîntau, jucau și povesteau în același timp, reamintînd de antica sinteză a celor trei arte, totul într-o policromie uluitoare prin prospețime, varietate și rafinament.

De neuitat apariția ansamblului folcloric al Casei raionale de cultură Ineu-Crișana, cu cei 150 de țărani, cîntăreți și dansatori în același timp, — bărbații cu costumele lor sobre, negru și alb și ilice cu bumbi de argint, răsucind în joc femeile trupeșe înfășurate în fote și basmale roșii și negre, zuruindu-și, în luresul învîrșitei, salbele grele de argint! „Purtata fetelor”, joc interpretat de fetele de la Căpîlna de Jos, aduce în ambianța generală de forță și vitalitate dezlănțuită, de pastă groasă și tonuri violente, o atmosferă de ingenuitate și poezie delicată — un sir lung, lung de fete, cu pălării de pai și funde colorate atîrnînd

peste ilicele negre, înaintînd încet și lin, ca pe o potecă șerpuită și cîntînd de dragoste! Imi revine în gînd o imagine boticeliană: orchestra celor 40 de copii din comuna Băsești, raionul Bîrlad, mînuind arceșul vioarei cu o grație indescriptibilă, toți frumoși, surizînd fermecător, costumați în ii subțiri tivite cu arnici. Și peste imaginea aceasta luminoasă și ușoară, o alta, încărcată de forță, de o frumusețe aspră, colțuroasă: corul bărbătesc din Alămor, reg. Brașov. Peste o sută de bărbați, unii bătrîni, toți înalți, purtînd semeț căciuli de astrahan negru, chimire late de piele, țîntuite, și cerși cenușii azvîrlite pe umăr, un grup compact, masiv, înălțîndu-se pe treptele scenei ca un munte, ca o pădure cumplită de copaci falnici, cu rădăcini vîjnoase și această pădure fremătînd într-un cîntec prelung, adunîndu-l deodată în versuri scandate, coborînd tonul ca un hăulit — și în tăcerea desăvirșită, sunetul învîlăitor al unui fluiet, doinînd.

Apoi mereu, mereu, alte imagini. Vin dansatorii din Săculul de Pădure, purtînd la pălării și cismele lor negre imense ciucuri colorați, verzi și roșii, cu splendide chimire late încrustate cu mărgele multicolore, executînd, în clinchetul clopoțelilor prinși în ciucurii de la cisme, sărituri înalte, spectaculoase și perfect sincronizate, pe șiruri, în diagonale, cu opririle bruște, în aer, a picioarelor lor împodobite, într-o suită de vechi dansuri cu denumiri atât de evocatoare: „De-a lungul”, „Schioapăta”, „Ceaonul”. Un mare regizor de film, mi se pare italian, dorea mai de mult să filmeze o nuntă țărănească de pe la noi. Dacă ar fi văzut dansul „Nuntă la Luierliu” — „chemătoarele” cu corolite albe și „chemătorii” cu bunde splendide cusute cu fir și bastoane cu mari funde colorate, cîntînd virtuțile

era român. Plec din țara dumneavoastră cu convingerea că o mai bună cunoaștere reciprocă și o colonație a eforturilor s-ar solda cu rezultate minunate. După posibilitățile mele voi căuta să contribuie la acest lucru. De altfel colegii mei mi-au scris că așteaptă cu nerăbdare amănunte despre contactele pe care le-am stabilit, cit și materialul documentar cu care mă înapoiez în România.

I.: «Ce impresie v-au făcut creațiile din țara ale sculptorului?»

S. G.: «În România există numai o mică parte a creației lui Brâncuși. Dar ansamblul de la Tg. Jiu este de o valoare cu totul excepțională. Pe drept cuvînt poate fi numit un punct de viraj al artei contemporane universale. Numai văzîndu-l acolo, în cadrul său natural, i-am putut simți întreaga măreție. Dintre lucrările celelalte aș remarca în mod deosebit frumusețea impresionantă a „Rugăciunii”. Este o piesă minunată!»

Vorbînd despre aceste opere brâncușiene, ca și despre celelalte admirabile pe rînd în marile muzee ale lumii, interlocutorul își însoțește referirile cu nenumărate contururi desenate din fuga creionului.

S. G.: «Nimic obscur, nimic demonic la Brâncuși: era un „gentil” și un om cu umor. Arta lui e de la un capăt la altul o artă „abă”, luminoasă... Simplitatea lui e o simplitate încărcată de sensuri. Formele sculpturale string par să înfățișeze o tărie compactă, concentrată, îndesată acolo de creatorul lor. Acesta e cel mai important lucru pe care l-am învățat, ca artist, de la Brâncuși...»

Călătoria în România, proiectată inițial pentru două săptămîni, s-a prelungit prin cîteva amînări succesive, la o lună. A făcut un al doilea drum la Craiova, la Tg. Jiu și la Hobița, a vizitat diferite instituții de artă, a avut numeroase întîlniri cu artiști și amatori de pictură din București...

«Mi se întîmplă ceva surprinzător — ne spune Sidney Geist, cu cîteva ore înainte de a părăsi țara. Am sentimentul că am stat în România nu o lună, ci mulți ani, că mi-am petrecut aici o bună parte din viață... Am călătorit destul de mult, dar e prima dată cînd simt așa ceva...»

Interviu realizat în exclusivitate pentru „Lucașul” de Adrian PETRINGENARU

GRAFICIANUL

Una din fațetele mai puțin știute ale creației sculptorilor sînt lucrările lor de grafică — cele mai multe prevădînd operele lor ulterioare.

Albumul Medrea — tipărit în 1944 — ar trebui să fie un imbold pentru continuarea publicării unui asemenea ciclu, cuprînzînd desenele marilor sculptori, din care nu ar putea lipsi, firește, grafica lui Brâncuși. Încă din școală, acesta s-a afirmat ca un excelent desenator; carnetul lui de schițe — datînd din 1900—1902, vreme cînd împărsăra din strada Izvor cu detaliaturul actual al desenelor, compozitorul Ion Crotaru — cuprinde lucrări remarcabile, nu numai pentru un tînar student. Studii de anatomie, spontane, pline de mișcare, alternează cu altele mai elaborate care vădesc cunoștințele serioase ale lui Brâncuși în osteologie și myologie, dobîndite sub îndrumarea directă a profesorului D. Gerota — cum sînt schițele premergătoare „Ecorșului”. Din păcate, nu toate cele 128 file par să fi fost creionate de mîna artistului; proiectul unui monument al lui Tudor Vladimirescu, cele numite „autoportrete” ș.a. credem că ar putea fi mai degrabă exercițiile unui coleg insuficient dotat.

Interesul lui Brâncuși pentru desen s-a dovedit constant. În 1930 mîsurîrea unui ziarist bucureștean că are în atelier „mai multe proiecte de frescă schitate”; de altfel, aproape toate monografiile ce i-au fost închinare cuprind un număr de desene și gwașe în care rigoarea formelor și puritatea de stil rămîn calități esențiale. Dar exceptînd cele apărute în străinătate, mai sînt cîteva care, deși publicate la noi în țară (unele pentru întia oară), nu sînt decît foarte puțin cunoscute.

Unii dintre fruntașii mișcării literar-artifice de avangardă (care între anii 1922—1930 au gravitat succesiv în jurul revistelor *Contemporanul*, *Integral* și *Unu*), folosind caracterul temerar și labirintic al căutărilor sculptorului, au încercat să-l atragă de partea lor. În noiembrie, 1924, gruparea „Contemporanul” deschise pe strada Corăbiei, prima „Expoziție Internațională de Artă” unde a fost prezent și ilustrul mosafir, cu patru sculpturi.

Intr-un manifest publicat în fruntea periodicii *Unu*, Sasa Pană (după ce adresa „un strigăt în timpanele cetele-nior”) recomanda și contactul direct cu arta lui Constantin Brâncuși.

Revistele *Contemporanul* și *Integral* i-au consacrat numere omagiale cu articole ditrambice, cu „cîntec și jocuri” scrise special de compozitorul Marcel Mihailovici, cu portrete executate de Marcel Iancu și H. M. Maxy.

Aproape concomitent cu revista americană *The Quarter*, au văzut lumina

tiparului și la București o serie de „Aforisme” o fabulă înțeleaptă („Povestea cu Haiducii”) precum și două frumoase desene: „Dănsul” și un „nud de copil” însoțindu-l (împodobindu-l mai bine zis) cu o slovă încorporată armonios întregului și în care deslușim scris de mîna artistului cuvintele: „cînd nu mai sîntem copii sîntem ca și morții...” — desen pe care-l va relua într-o gwașe de o vibrantă sensibilitate. Așat pe o variantă a aceleiași siluete, un al treilea desen, reprezentînd un grup de trei copii, alcătuieste, prin corepondența perfectă a liniilor, un grup unitar de o grație și o desăvirșită puritate.

Volumele lui B. Fundoianu și Ilarie Voronca — *Prietenii, Plante și animale* — *Teruse* — vor fi cinstite de colaborarea grafică a lui Brâncuși, care, pe marginea versurilor lui Voronca avea să creeze trei imagini: un melc plimbindu-se molcom prin iarbă, și flori într-o peisaj în care pasărele — iar nici-decît „norii” — își împart „somnul în înălțime”... (desen alături astăzi în colecția scriitorului Jean Paulhan) — o vacă al cărei bot adulmecă — „munții ca niște urechi”; — și, în fine, un șir de forme ovale, intruchipînd — dacă nu munții care își porneau „alaiul pietrelor” pentru „nunțile apelor” — poate o arhaică viziune pastorală. (Col. Colomba Ilarie Voronca).

Pentru cel de al doilea volum — *Prietenii* — Brâncuși se va mărgini numai la un admirabil portret al poetului B. Fundoianu, realizat cu o intensă puritate psihologică, portret ce va apărea pentru întia oară în revista *Unu* (nr. 25/1930).

Din aceeași epocă datează probabil și desenul original păstrat la Secția de grafică a Muzeului de Artă al R.P.R.: un nud din profil, puțin aplecat, cu capul cuprîns în volbură părului despletit (variantă a celui aflat la New York în col. S. R. Guggenheim), lucrare ce provine de la fiul profesorului Gerota, căruia artistul i-l dăruie la Paris, prin anii 1926 drept recunoștință amintire.

Dacă la carnetul de schițe din timpul școlii, adăugăm și cele trei ilustrații de carte — singurele create în toată cariera vestitului sculptor — precum și portretul poetului „asasinat cu gaze de aburi, într-o cameră cu gaze” — cum scria Tudor Argezei despre Benjamin Fondane — ne putem mindri cu aportul substanțial al colecțiilor noastre la o eventuală catagrafiere a desenelor lui Constantin Brâncuși.

Barbu BREZIANU



C. BRÂNCUȘI (schiță) — 1901

Obiectivitatea cronicarului literar

Biroul secției de critică a Uniunii scriitorilor a înființat nu de mult o discuție având ca temă problemele cronicii literare din revistele noastre. Publicăm în numărul de față intervenția criticului Dinu Săraru, ca un prim punct al dezbaterii în cadrul căreia invităm să-și exprime opiniile și alți participanți.

Remarcând progresele reale obținute de cronica literară din revistele noastre, nu putem să nu observăm că în anumite împrejurări se manifestă o atenuare a obiectivității. Se ivesc cazuri când chiar criticii bine cunoscuți, apreciați și foarte citiți, își surprind confrășii și mai ales publicul ca intervenții în care criteriile aprecierii cunosc oscilații și contradicții. Am început, ex abrupto, cu acest aspect și insist asupra lui pentru că scoțese obiectivitatea în cronica literară una din condițiile esențiale, principale, ale criticii noastre marxist-leniniste. Indiferent de manieră, stil, ton etc. Despre o asemenea problemă s-a vorbit și se vorbește foarte mult, și cu mai toate prilejurile. E o chestiune la ordinea zilei pentru critici și critici, dar, uneori „chestiunea” la înfășurarea sfaturilor din fabula cu popa despre care spunea că e bine să faci ce zice, nu ce face.

Apreciez foarte mult, de pildă, activitatea cronicarilor revistei clujene *Tribuna* și sint adesea bucuros să întinesc în judecățile de valoare emise de ei un spirit obiectiv și îndrăzneală în aprecieri. Iată însă că, dintr-un sentiment de solidaritate colegială înțeleg în mod cu totul particular, în coloanele aceleiași cronici literare întâlnim și exemple mai puțin ferice.

Scrind despre colegul său de redacție și de cronica literară Al. Căprariu, Ion Oarșu epuzează pur și simplu epitele laudative. În postura de poet, Al. Căprariu e, astfel, după Ion Oarșu, „un liric interiorizat” cu „inclinatie către versul clasic, tăiat parcă în metal de o mină sigură”, apoi: „Tabloul cucerește prin sclipirea remarcabilă a vibrațiilor de pensă, dar și prin marcarea lină a stărilor sufletesti care însoțesc mereu ca un comentariu subtil, descrierile de natură. Poetul își dezvăluie sentimentele până la capăt într-o fază poetică densă și sugestivă, scriind adevărate „ceri marine”.

Rezervele, aproape greu de găsit în cronică, sint de o asemenea timiditate și astfel exprimate că, până la urmă, se transformă în calități. De pildă, „grija acordată expresiei se transformă în frînă, reține curgerea firească a emoției” și se adaugă: „Evident s-ar mai putea aduce și alte obiecte”. Dar, tot evident, cronicarul nu le mai aduce.

O modalitate asemănătoare adoptă și I. Lungu în analiza întreprinsă pe marginea cărții lui Teofil Bușegan, „O sută de pași”.

Mai circumspect decât colegul său, Ion Lungu ne surprinde totuși și el, prin grija de a nu-l supăra pe autor.

Cronica ilustrează efortul criticului de a se menține la nivelul generalităților, de a evita o confruntare împede a volumului cu exigențele ce se impun în analiza unor lucrări literare contemporane. Ne este descris, astfel, subiectul diverselor povestiri într-o manieră cam sociologică, apoi criticii, observând și el situația, conchide: „Am stăruit, poate, prea mult asupra tematicii volumului”. Și se scuză arătând că a umărit să demonstreze ancorarea solidă a autorului în actualitate, ca și când aceasta s-ar demonstra prin simpla trecere în revistă a ariei tematice. Iar atunci când întreprinde, în spațiul ce i-a mai rămas, o analiză mai la obiect, cronicarul se străduiește să rămână în pragul afirmațiilor de tipul: „practica de dramaturg se resimte pozitiv în împlinirea epică a povestirii” sau „autorul stăpânește acum mult mai temeinic tehnica diferențiată a realizării artistice” sau „prozatorul scrie mai nervos și mai condensat decât în primele lucrări”.

Nu cred că mai e nevoie de comentarii. Căutăm noi, cărui, de fapt, ne adresăm, pentru că nu scriem exclusiv pentru scriitorii, e destul de perspicace încât să găsească singur explicațiile de cuvânt. Și atunci, e firesc să se întrebe, și să ne întrebăm și noi la ce servește o asemenea modalitate de a face critică literară.

Se ivesc și situații când de la un foileton la altul, despre aceeași carte se înregistrează clasa întoarcere de 180°. Performanța a fost realizată de N. Manolescu, care, scriind despre Lăncrânjan, îl ilustrează cu o elocvență zdrobitoare cum se poate ajunge la pierderea criteriului obiectivității. Aici e însă de observat și un alt aspect: anume că nu toți criticii simt nevoia să-și spună părerea, în cronica literară care le stă la dispoziție și pe care, adesea, o pa-

tronează, cu privire la anumite cărți. Despre Lăncrânjan nu s-a scris astfel nici o cronică literară semnată de titlularii acesteia la revistele principale: *Gazeta literară* și *Viața Românească*. Nici despre *Prinzul de duminică* al lui Eugen Barbu. Evident, preferințele nu pot fi prohibite, și în cronica literară ele se pot exprima, nici nu se poate altfel, dar nu poate fi contestat că judecata de apreciere rămâne, adesea, pentru istoria literară, un bun seismograf în ceea ce privește gradul de obiectivitate a criticii într-o anumită perioadă.

Trebue de aceea să cădem de acord că asemenea strategii și tactici de cronică literară — ies din sfera aspectului etic al acestei îndeletniciri.

Obiectivitatea criticii se poate observa și în structurarea ideilor, în ordonarea lor, în ierarhizarea lor. Una este, spre pildă, să termini o cronică la o carte cu convingerea că ea a fost incredințată tiparului răbit, după care să faci și un joc de cuvinte ironic, pornind de la titlul respectivei cărți, joc menit să aibă o influență împede, dintr-un anumit punct de vedere, asupra cititorului — vezi Ov. S. Crotmăneanu, cronica la „Facerea lumii” — și alta e să-ți formulezi observațiile extrem de prețioase într-o manieră asemănătoare celei din cronica la volumul recent al poetului Em. Giurgiușu. Nu vreau să insinuez absolut nimic, însă evidentă unei situații ca aceasta nu poate fi trecută cu vederea.

Lucruri asemănătoare se pot spune și despre unele dintre cronicile „Lucaefărului”, de pildă cea despre volumul — reușit altfel — al lui Mihai Negulescu (reportaj), supralicitat dintr-un exces de simpatie pentru debutanți în general. Supralicitarea însă răpește criticului criteriul valoric obiectiv și atunci, când va trebui, să zicem, să se scrie despre volumul „Arpegii la Siret” de Paul Anghel, criticul se va vedea în situația de a-și fi epuizat epitele laudative. Și astfel, din cauza acestei lipse de grija pentru obiectivitate, sub toate aspectele mergând până la gradarea epitetului, asistăm „nu de puține ori la o lipsă de diferențe care poate deruta.

Evident, interven aici și alți factori, ca puterea de recepție a criticului, gustul personal sau formația intelectuală, și alții alții, dar nimeni nu poate totuși confunda în aprecieri pe „Dudică” de Șerban Nedelea, cu „Drobia” de Ștefan Bănulescu. Este adevărat că în cronica ei, revista „Lucaefărul” e dator să comenteze, în primul rând, producția valoroasă a tinerilor scriitori. Lucru indeobște realizat, fără ca aceasta să atragă după sine omiterea lucrărilor semnificative ale întregii noastre literaturi. Ne exprimăm, însă, surprinderea, că în revista tinerilor, despre volumele din colecția *Lucaefărul* s-a scris mai puțin în acest an decât în *Gazeta literară*!

Sub aspectul analizei, trebuie spus că cronicile publicate de revista *Lucaefărul* în ultima vreme, ilustrează un anumit spor de profunzime demn de relevat. O dată cu tendința spre echilibru și pondere în judecată, spre adâncirea analizei sub aspectul mijloacelor de creație, e de semnalat și atenția acordată exigențelor spiritului viu, polemic, mai băltoș ceea ce s'oprește accentuarea unui anumit specific al acestei cronici. Pentru că mi se pare a-i fi foarte proprie cronicile de la *Lucaefărul* o tinerete băltoasă, în cadrele adevărate, evident, un anumit nerv care e și al generației pe care o reprezintă revista și o comentează. De multe ori aceste calități sint dublate de o argumentație strictă, științifică, convingătoare. Uneori însă, exigența bine intenționată îl deserveste pe cronicar, atunci când acesta depășește cu intenție obiectul analizat.

Rămâne încă deschisă pentru toate revistele problema analizei la obiect, a opere literare, prin evitarea investigației sociologice a tematicii și prin utilizarea unor instrumente corespunzătoare. Fraze în forme și de serviciu de tipul „înspirat din actualitatea satului nostru colectivizat, romanul aduce imagini noi, la zi, ale procesului de transformare a conștiinței pe care îl trăiește țărâna noastră azi” — nu mai pot ține loc de analiză literară. Din păcate, se mai întâmplă să întâlnim aprecieri comune pentru cărți de proză diferite, în situații diverse. Cronica literară mi se pare a fi cea dintâi chemată să se sizeze, o dată cu apariția unei valori literare, datele ei proprii și locul ce-l ocupă într-un ansamblu literar.

Criteriul obiectivității și al ponderii științifice, înțeles în toată complexitatea lui, trebuie să străbată cronica literară și o dată cu ea întreaga noastră activitate. Sint aspecte esențiale ale procesului de evaluare critică, pe care avem datoria să le cultivăm cu întreaga răspundere.

Dinu SĂRARU

STRUCTURI ȘI CĂUTĂRI ÎN PROZA TINERILOR

Vorbim adesea despre opera literară în calitatea ei de structură (noțiune impusă la noi de G. Călinescu) și mai ales practicăm un gen de exegază în care examinăm structura diverselor producții literare ocupând un loc de seamă. Se mai întâmplă, ce-i drept, și ca telescoapele să se agite în zădar: materia astrală nu s-a încheiat într-un tot, e, a-ur putea spune, în stadiul velleit; altădată, criticul se amăneste luând velleitățile acestea drept realitate sigură... Dar nu despre riscurile criticii mi-am propus să vorbesc aici.

Într-un articol recent (*Gaz. lit.*, nr. 32), Eugen Simion reia noțiunea de structură, pe care o aplică la realitatea poetică în cadrul unui unghi instructiv înedit. Criticul e preocupat să pună în relație opera literară cu anumite „cadre stilistice”, care nu sint altceva decât „specificul artei naționale, valorile poporului în formele și cu coloritul lor propriu”. Orice operă literară autentă se împărțește în substanțe și „din energia și structura particulară a literaturii din care face parte”. Afirmate fără îndoială întemeiate, pe care citatele din Apollinaire, poet de loc tradiționalist, o fac și mai convingătoare. Totul este că în aplicările lui concrete acest principiu nu se transforme într-un bumerang. Eu n-aș lăsa să se înțeleagă, cum face Eugen Simion, că poezia lui Aurel Rău — „pas-telist fin, pe urmele pansimului lui Blaga” — a devenit mai reprezentativă decât poezia lui Ștefan Bănulescu și alți poezii de prestigiu. Căci ce ne facem atunci cu atâtea trăsături ale creației înaintașilor, fără antecedente în realitatea poeziei românești? Nu însă și fără legături cu realitatea românească, în alcătuirea căreia faptele de cultură și fenomenele spirituale sunt elemente de fundal, alături de numeroase altele. Marii înaintași reprezintă pentru artistul adevărat aerul pe care-l respiră și nu un balon cu oxigen. Pentru a fi mai drepti cu Aurel Rău — deși unele căutări ale lui n-au fost străine de epigrama — vom spune că dincolo de apropierea temperamentală și de preferințe (Blaga, desigur, dar și Pillat, dintre poezii naționale), poezia-lui se încheagă în structuri din care vorbesc o realitate afectivă mai amplă, cu dominante lesne de identificate și la alți poezii ai generației sale sau mai tineri (Brad, Utan, Horea, Gurghianu, Scorobete), precum și la o seamă de înaintași (Blaga, Giurgiușu). Sint tocmai acele „cadre stilistice” de care vorbește și Eugen Simion, și în care să vedea ceva mai mult decât vazele conținătoare și însuși cuprinsul de viață națională și socială din care el își extrage substanța operii, în acord cu natura și trebuințele sale. Cu aceste rezerve, scoțese legitim interesul acordat de criticul aspectului poetic, mai ales dacă ne gândim la faptul că în proza literară n-au lipsit încercările de a „experimenta” conținuturi sufletesti pretinse noi, fără vreo contingență cu devenirea istorică și cu manifestările concrete ale vieții sociale.

Este desigur meritul unor poezii și prozatori de frunte ai noștri de a fi înlesniți o circumspecție mai vie intrinsecă ce se axă numai fondul popular pozitiv de tradiții sufletești și apercipții, și valorile noi ale socialismului, ele însele răsărite și hrânindu-se dintr-un astfel de sol. „Mărul de lângă drum”, „Un om între oameni”, „Morometii” — sint câteva din cărțile de temă ale acestui moment de maturizare, tindind o mai trănăcă edificare literară.

În această acțiune de „organizare” a literaturii, care, printre altele, a oferit criteriul mai sigure de a aprecia calitatea și adâncimea unei opere literare, tinerii scriitori afirmăți în cursul ultimului deceniu au jucat un rol de loc neglijabil, iar în creația unor dintr-unii (Nicole Labis, de exemplu) identificăm preocuparea ardentă de a scorda cianurile generoase ale viziunii cu comandamentele sociale, pe marelui fundal al vieții poporului.

În proză, contribuțiile notabile ale tinerilor sint de dată mai recentă, fenomen cu totul explicabil. Aici însă maturizarea mai lentă a dat posibilitate tinerilor prozatori să împlinească în intervențiile în care au realizat realitatea socială, de procesul de structurare pe temelii socialiste a vieții noastre. Am schițat cu altă ocazie (*Lucaefărul*, nr. 13/1964) tabloul prozei noastre tinere, distingând oarecum și promoțiile care-l alcătuiesc. În cele ce urmează voi încerca să determin care sint în raport cu structurile din realitate la care se referă, preocupările și preferințele citorva tineri prozatori noștri, acceptând, firește, că tot ce-au dat ei mai bun reprezintă de pe acum fapte de literatură, susceptibile a fi depășite, în nici un caz contestate. Mă voi ghida în această investigație după „pseudopreceptul” (cum ar spune G. Călinescu) expus mai înainte, care în cazul prozei și mai lesne de verificat, că înainte de a încheia structuri, artistul trebuie să întuiască și să descopere structuri.

Un asemenea univers încheagat, constituit o unitate de conștință plină de tensiune, este bunăoară satul descoperit de Ion Lăncrânjan în „Cordovanii”. De fapt, românul e mai mult decât cronica unor evenimente desfășurate de-a lungul unei perioade istorice. Avem aici de-a face și cu reflexul în comportări concrete al modului cum concep rînduilele sociale idealei eroi ai romanului, cum alung să-și fixeze un deșeu de viață „sau să și-l modifice. Peste imaginea reală a satului cu întâmplările lui dramatice și senzationale se suprapun „satele” de proiecție: cel al bătrînului Cordovan, sat abia ieșit din iobăgie, în care tirania oamenilor curții și inocuită cu tirania și arbitrarul capului de familie; cel al lui Lae Cordovan, organizat după norme meșteșugărești avînd la bază iluzia că vrednicia și cumeșcedenia aliate cu proprietatea pot face minuni; apoi satul pentru care luptă, anarhic la început, Mitru lui Spinzură-Foame, vis al săracilor cărora munca nu le-a oferit pînă atunci decât puțină de a prelungi o viață fără nici un orizont; mai sint, în fine, „satele” pe care le „inventează” rînd pe rînd, ca pe tot atâtea soluții, în defensiva lor tenace, cei bogății, profitînd de fiecare cută de teren pentru a se menține pe poziție. Aceste proiecții subiective, reconstituite din frînturi de vorbe, din intenții nerostite, din succesele rezezi de replici care torc un gînd colectiv, sau — și mai des — din mulțimea de tactici de tot felul aplicate de diversele tabere care se înfruntă în roman (frământări soldindu-se cu biruința definitivă a socialismului la sate), sporesc valoarea observatiei, fi inlesnesc pătrunderea în zone în care simpla ogîndire n-are acces. Mai puțin sigur este autorul în dezvăluirea capacității țărînului de a analiza și a exprima opinii (titlul de mîndrie al „Morometilor”). Unele generalizări prea „fînitate” emise de Lae Cordovan ne smulg din universalul țărănesc și ne mută vertiginos în ambianța reportajului de ziar...

În comparație cu dramatismul „Cordovanilor”, imagine grandioasă și tulburătoare a satului contemporan, prins în viltoroarea prefăcărilor, scrierile despre sat ale altor prozatori tineri pot să ne apară cam idilice și chiar sint într-o anumită măsură. Desigur, problemele și chiar psihologiile satului colectivizat munte-

nesc și oltenesc, la care se raportează cu precădere scriitorii ca N. Velea, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, sint sensibile altele, dar cu această prilejurile de a înfășura în formele cele mai diferite înfruntarea dintre vechi și nou sint departe de a fi fost epuizate. Terenul pe care redevin tari prozatorii-amintii și acela al intuițiilor subtile cu privire la modificările adinici care au loc în structura satului actual, în mentalitatea oamenilor lui, în special a tineretului. De aici o seamă de originalități și ciudățenii care — atîta vreme cît nu sint dezvoltate arbitrar de scriitor, de dragul efectului și al pitorescului în sine — îndeplinesc un rol de caracterizare ce nu trebuie subapreciat.

Uneori procesele psihologice indică puncte nevralgice și chiar malformații morale de creștere și pot deveni pivotul unor drame, ca în schița „În trecut” a lui N. Velea, dezvoltînd un caz de teribilism în mediul nou rural, soldat cu moartea protagonistului. Dimpotrivă, prin Gică Brandenburg, junele eroi filozof din romanul „Vera oltenilor” al lui D. R. Popescu, autorul urmărește procesul de afirmare armonioasă a personalității, pe temelii rezistente la tentația ieftină. Astfel de „conflicte etice” întâlnim numeroase în proza tinerilor, și e meritul acestor prozatori de a fi știut să le facă sensibile, releabile. Din toate acestea și din altele se țese, nici vorba, o structură, satul pe care ni-l înfășează un Velea („Întreprupere”), „Noaptea indispusă”, „În trecut” etc.), un D. R. Popescu („Pădurea”, „Vera oltenilor”) — în special capitolele legate de „trezirea” lui Macedon și de evoluția lui Gică Brandenburg, Fănuș Neagu („Păpușa”) și alții e autentic. Cu toate acestea nu putem îndepărta senzația că satul real al zilelor noastre, cu înfinitatea lui de aspecte și de probleme concrete, e trecut prin prea multe filtre pînă să ajungă la noi...

Opera literară înțeleasă ca o structură, ca o plasmă vie în care datul real al vieții contemporane e asimilat de povestitor, iar nu pur și simplu însumat, e fără îndoială un câștig însemnat al prozei noastre. Faptul că mulți tineri scriitori încep să înțeleagă aceasta tot mai bine, că ei nareză conform unei necesități de sti-

lizare, care nu le mai îngăduie să transpună brut un sir de întâmplări oarecare, constituite un indiciu al maturizării lor. Mistica faptelor de viață interesante prin ele însele, care nu așteaptă decât să fie „redate”, oprează din ferice tot mai puțin asupra lor. Prozatorul e și un potentator, el gradează și nuanțează în vederea unui scop. Dar faptul real își are nu mai puțin forța lui, independent de transformările pe care le suferă în procesul de elaborare artistică. Proza românească cunoaște destule exemple, de asemenea lucrări de artă în care materia epică, energie strunțită, fragmentată, comprimată, nu-și pierde nici un moment vigoarea inițială, — și-o transformă. „Fatul lui Procust” e un exemplu. „Craii de Curtea-Veche”, altul.

Observ la unii tineri prozatori tendința de a eluda o dată cu faptul brut și o parte a realului. Mai bine zis, de a înlocui un anume real cu un altul considerat mai potrivit cu preocupările lor artistice. Nu e o impulare pe care le-o aduc, căci ceea ce au dat ei în această direcție e mai mult decât meritoriu. Cele patru nuvele ale lui Ștefan Bănulescu apărute pînă acum, unele povestiri ale lui Fănuș Neagu („Dincolo de nisipuri” etc.) și fragmentul quasi-picaresc din romanul la care lucrează, citeva nuvele ale lui D. R. Popescu („Cărta cu mere”, „Ploia albă”), precum și partea de mister din romanul „Vera oltenilor” — axate majoritatea pe tehnica reconstituirii, cu detalii de atmosferă — aduc în fața cititorului un univers extrem de palpabil și string un urias depozit de experiență omenească. Sondarea cu atît de bune rezultate a unor atari zone în care, de pildă, unele calamități naturale (secete, diluvii) își află numai-decît pandantul social și reflexul durerii în conștiință, demonstrează din plin capacitatea autorilor respectivi de a crea dramatic viață semnificativă. Nu poate fi deziderat mai îndreptățit ca acela de a-i vedea pe cei mai talentați prozatori tineri încercîndu-și forțele în elucidarea unor enigme poate mai puțin excepționale, dar nu mai puțin semnificative, deduse din explorarea lumii prezului socialist.

Cornel REGMAN



Fotografia: ION MICLEA

Scrisoare către redacție

Din nou despre literatura de aventuri

Mă simt dator să-l răspund lui Vladimir Colin, nu pentru a protesta împotriva unor neînțelegeri și procese de intenție (de genul „străduindu-se să canteze scriitorii într-o fundătură”), ci pentru că pozițiile noastre teoretice se deosebesc cu atîta limpezime, încît confruntarea lor poate împinge dezbaterile mai departe. Să trecem, deci, la obiect.

Interesantele reflecții ale lui Vladimir Colin privind procesul specializării în știință și literatură duc, după părerea mea, la concluzii cu totul discutabile. Vorbind despre „disocierea genurilor”, preopinutul meu scrie: „Unele din aceste

drumuri noi s-au dovedit fructuoase (romanul), altele mai puțin (genurile „minore”)”. Punctul astfel pe același plan categoria de gen (romanul) — de fapt proza, poezia, dramaturgia și aceea de specie (literatură științifico-fantastică și de aventuri). Vladimir Colin scapă din vedere faptul că specia e, într-un sens, mai cuprinzătoare decât genul. Cunoaștem, de pildă, nu numai romane științifico-fantastice dar și schite, povestiri, reportaje, poeme, legende fabule, piese aparținînd aceleiași specii. E greu de crezut că, în asemenea condiții, mai poate fi vorba de o îngustare, de o „specializare excesivă”. Și pentru că am ajuns

aici, să întirziem, o clipă și asupra acestui mult hidite specializării.

Precizez de la bun început că niciieri în intervenția mea din respectivul număr al „Lucaefărului” nu există vreun îndemn la specializare în sensul abandonării de către scriitorii a altor preocupări literare dincolo de cele legate de speciile în discuție. Acest fenomen există însă și ar fi absurd să-l reproșăm lui Jules Verne că a scris doar „Călătoriile extraordinare”. De altfel, printre scriitorii „specializați” cu totul sau în cea mai mare parte se numără Walter Scott, Fenimore Cooper, Alexandre Dumas tatăl, Arthur Conan-Doyle, Joseph Conrad, Ray Bradbury, Stanislav Lem etc. Literatura n-a avut de suferit de urma acestei specializări și cred, împreună cu Nicolae Mărgescu, că existența maculaturii nu poate discredită operele de valoare.

Încercarea mea de a circumscrie faza literaturii de aventuri nu tîndea însă nicicum să stabilească o listă de autori specializați, pentru simplul motiv că sfera unei specii literare cuprinde nu autori, ci opere avînd același specific. Am așternut în sfîrșit pe hîrtie cuvîntul cu care se războleşte Vladimir Colin, atribuindu-i parci-virtuții de-a dreptul malefice... nici — în sensul conformării la un dreptul specific — o literatură de colecție”, scrie el. Iar mai jos: „Să nu eludăm substanța de dragul unor scheme, re-

nunțînd la specificul literaturii pentru mediocruul „specific” al unor genuri care nu trăiesc în conștiința cititorului decît prin ceea ce au comun cu restul literaturii”.

Așadar, în viziunea lui Vladimir Colin specificul apare ca un fel de pat al lui Procust în care cineva ar vrea să înghesuie operele literare pentru a le aduce la același numitor. Lucrurile stau însă tocmai pe dos. Studînd cu atenție operele reprezentative pentru problema în discuție, observăm existența unor trăsături comune care fac, de pildă, ca „Robur Cuceritorul” și „Primii oameni în Lună”, „451° Fahrenheit” și „Nebuloasa din Andromeda”, „Atacul cesiumiștilor” și „A zecea lume” să se inscrie în sfera fantasticii științifice, cu toate deosebirile flagrante dintre ele. Ce poate fi, „regretabil” în asta? Și de ce să creem o falsă opoziție între specificul literaturii și specificul unor specii literare, cînd acesta din urmă există doar ca un factor obiectiv de diferențiere între specii și nu poate fi decît nici „mediocru” nici excepțional?...

Mi se pare, de altfel, că îndemnul „să ne propunem să facem literatură” sună ciudat și anacronic. Ciudat, pentru că vorbind despre „titlatură și specific” nu ne-am propus niciodată să punem pe primul plan mișcarea, intriga și ipoteza în dauna „substanței” — dar asta e o chestiune pe care o credăm lămurită de multă vreme.

Anacronic, pentru că „facem literatură”, după cum o dovedesc cărți ca „Toate pinzele sus”, „Întorcerea pescărușului”, „La miezul nopții va cădea o stea”, „Ciresarii”, „Ultima aventură” sau „Povestiri deocamdată fantastice”, „O iubire din anul 41 042”, „Luntrea sublimă”, „Planeta cubică”, „Oul lui Columb”. Mai sint desigur multe de făcut dar, prin asemenea cărți, literatura — chiar cînd e vorba de așa zisele genuri minore — se apără singură.

Un ultim cuvînt despre poziția preopinutului meu față de literatura pentru copii și tineret. Declarînd că nu are nimic împotriva ei, Colin precizează imediat „deși nu se pot da prea multe exemple pozitive din istoria literaturii, în acest sens” și aduce ca argument zdrobitor numele Contesei de Ségur. Dar pentru copii și tineret au scris „în mod deliberat” Lewis Carol, Jules Verne, Selma Lagerlöf, Kästner, Marsac, Capek etc. Iar în ceea ce privește literatura noastră, de la Creangă (mă gîndesc la bucițele din cărțile de citire) și pînă la Argeșel, puțini sint scriitorii demni de acest nume care să nu fi închinat copiilor o parte a creației lor. Mai e nevoie și de alte „exemple pozitive”?...

Ion HOBANA

TINERI POETI BULGARI

Pavel MATEV

IN ZORI

In zori ranii vijola pe targa si-o sifiresc.
In zori prizonierii sint scozi si dusi la moarte.
In zori senine ginduri in oameni incoltesc.
In zori se ajsteapaa poasi un drum ducind departe.

In zori sint mai febrile anume-mbratjia.
In zori o tainuta poteca-ti vine-n minie.
In zori se smulg amanjii din calde sarutari.
In zori se spun supreme dorintj si juraminte.

In zori e cind de pasari in fiere copac.
In zori visezi la vremea de fericire plina.
In zori se i porneste mai lesne la atac.
In zori intreaga lume va straluci-n luminu.

Slavcio CERNISEV

NU POT SA-NDUR

Nu pot sa-ndur : azurul acoperit de nor,
Nici grul incindu-l neghina din ogor,
Nici pleoapele-obosite privind, in zare, plinse,
Nici barca-n voia soarii tava catarg si pinze.

Petar CARAANGOV

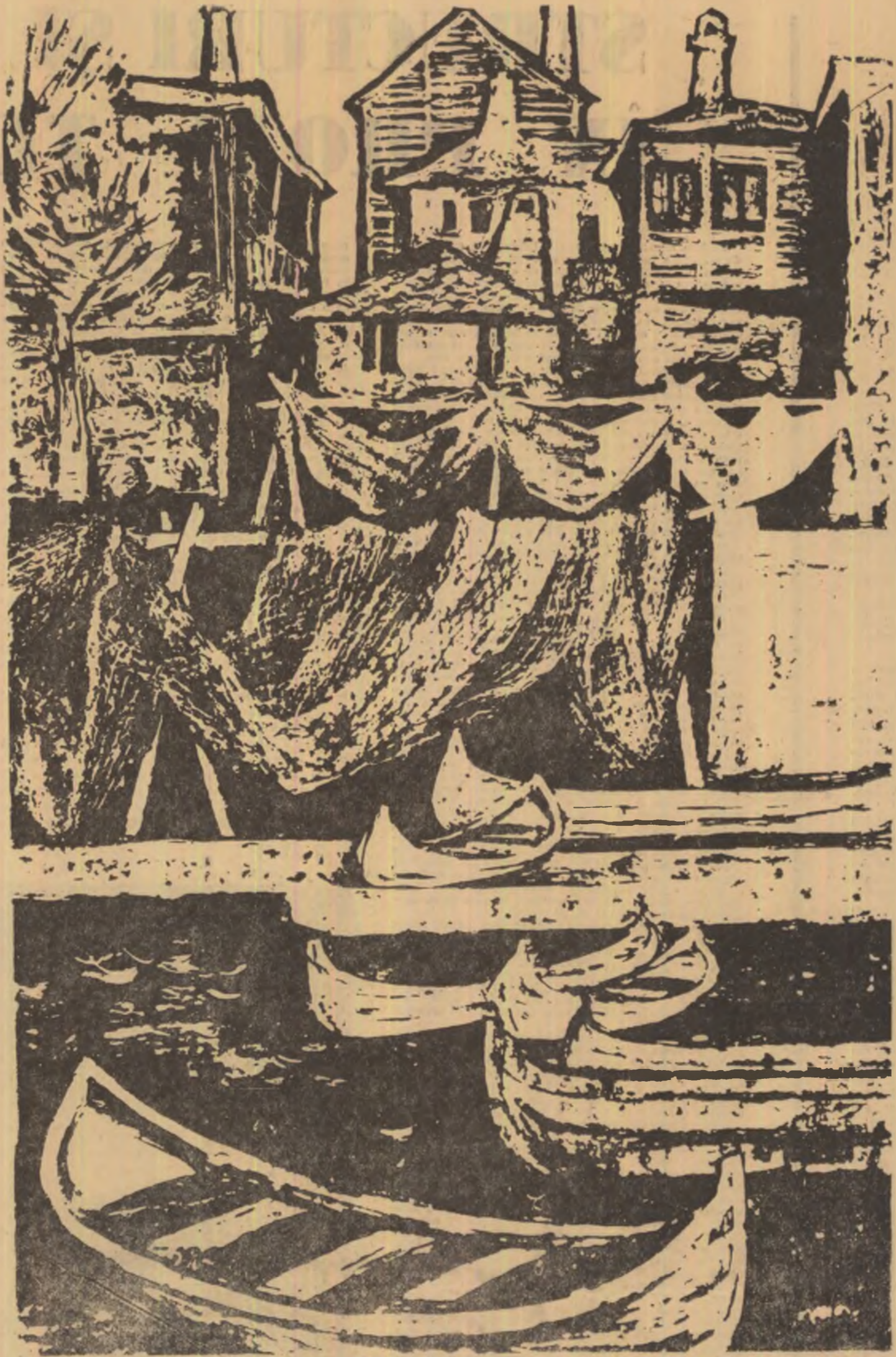
POMII PRIMĂVERII

Ce vaioși, pomii mei lămuși,
Cresc spre cer, în bătaia luminilor!
Și-s înalți și-s așa de frumoși
Strălucind în oadaoa grădinilor!

Și din zori pină-a seară, tirziu
Sub sărutul luminii și-al ploilor
Tot foșne și nimica nu știu
Despre marea cadere a foilor!

In românește de
Victor Turlure

9 septembrie, sărbătoarea națională a Bulgariei



ZANA KOSTURKOVA (R. P. Bulgaria)—Sozopol (litografie) 1963

LITERATURA ROMÂNĂ PESTE HOARILE

SUCCESELE CATEGORICE DOBINDITE DE LITERATURA ROMÂNĂ
IN CEI 20 DE ANI CARE AU TRECURT DE LA ELIBERARE, EDITAREA ȘI
REEDITAREA MARILOR VALORI CLASICE ROMÂNEȘTI EXPLICĂ LARGA APRE-
CIERE DE CARE SE BUCURĂ PESTE HOTARE CELE MAI REPREZENTATIVE
SCRIERI ALE PATRIMONIULUI NOSTRU LITERAR.

SPICUIM MAI JOS APRECIERI DIN PRESA STRAINA, CIT ȘI UNELE DATE
DESPRE RASPINDIREA CARŢILOR ROMÂNEȘTI PRINTRĂ IUBITORII CUVINTU-
LUI TIPARIT PE ALTE MERIDIANE ALE GLOBULUI.

Procesul prăunderii și răspindirii literaturii române în R.P. Bulgaria reflectă, pe planul culturii spirituale, ultimul stadiu, deosebit de fertil, al procesului cunoașterii și apropierii dintre cele două popoare vecine și prietene.

Încă din anul 1947, de când încep să apară primele volume de traduceri postbelice, cititorul bulgar în contact cu epica clasică românească: Ion (1947), Baltașul (1948) și Mitrea Căcer (1951). Ultima carte, fiind însă și prima operă mai importantă a realismului socialist din literatura noastră, deschide, în același timp, seria traducerilor bulgare care aduc mărturia unei renașteri culturale românești. Un alt moment, așadar, este cel al interesului pentru valorile epice ale realismului socialist din literatura noastră: Oțel și piine de I. Călugăru (1953), Nicotără Potcoavă (1954), Bărigan de V. Em. Galan, Nada florilor, Desculț (1955), Morometii (1957), mai tirziu romanțelul lui Titus Popovici și ale altora. Tînind seama de marea număr de titluri traduse, remarcăm pe Mihail Sadoveanu cu 5 volume separate (la titlurile menționate se mai adăugă Poveste adevărată și Povestiri din război), urmat de Liviu Rebreanu cu 3 volume: Ion, Răscoala și Pădurea spinzuraților, Mihail Eminescu (8 colecții de poezii: Lucrărilor și alte poezii — 1949, Poezii alese — 1953, Poezii alese — 1963) și L. L. Caragiale (cu O scrisoare pierdută — 1952 și Opere alese — 1959).

Dintre autorii contemporani, în sfârșit, cel mai tirziu romanțelul lui Titus Popovici și ale altora. Tînind seama de marea număr de titluri traduse, remarcăm pe Mihail Sadoveanu cu 5 volume separate (la titlurile menționate se mai adăugă Poveste adevărată și Povestiri din război), urmat de Liviu Rebreanu cu 3 volume: Ion, Răscoala și Pădurea spinzuraților, Mihail Eminescu (8 colecții de poezii: Lucrărilor și alte poezii — 1949, Poezii alese — 1953, Poezii alese — 1963) și L. L. Caragiale (cu O scrisoare pierdută — 1952 și Opere alese — 1959).

Dintre autorii contemporani, în sfârșit, cel mai tirziu romanțelul lui Titus Popovici și ale altora. Tînind seama de marea număr de titluri traduse, remarcăm pe Mihail Sadoveanu cu 5 volume separate (la titlurile menționate se mai adăugă Poveste adevărată și Povestiri din război), urmat de Liviu Rebreanu cu 3 volume: Ion, Răscoala și Pădurea spinzuraților, Mihail Eminescu (8 colecții de poezii: Lucrărilor și alte poezii — 1949, Poezii alese — 1953, Poezii alese — 1963) și L. L. Caragiale (cu O scrisoare pierdută — 1952 și Opere alese — 1959).

legeri, de pildă Basme românești (1959) sau Cîntecul redutei, poezii (1961), Poezii române despre războiul de independență din 1877—1878). Proza, poezia, teatrul și literatura celor mici însumează mai mult de 50 de titluri semnate de un număr de peste 30 de autori, înafara aceluia care au fost incluși în cele 7 colecții de poezii și de proză. Aceste titluri și cifre se referă doar la titlurile cuprinse și editate în volume separate, dar ele s-ar înmulți considerabil cu titlurile și cifrele pe care ni le-ar putea oferi ziarile și revistele bulgare.

Numărul impresionant de mare al traducerilor, cit și ecoul lor, poate oferi argumente grăitoare cercetătorului preocupat de studierea comparată a literaturilor. Bilanțurile întocmite cu prilejul aniversării a 20 de ani de istorie și cultură nouă a poporului român confirmă prestigiul spirit de care se bucură literatura română contemporană peste hotare.

In cadrul „Zilelor culturii românești în Uniunea Sovietică”, organizate cu prilejul împlinirii a 20 de ani de eliberarea României de sub jugul fascist, presa centrală din U.R.S.S. consacră pagini întregi evenimentului sărbătorit, trecînd în revistă succesele reputate de activitate.

„Pravda” din 22 august a publicat o pagină în legătură cu sărbătoarea poporului român. În deschiderea paginii este publicat articolul intitulat „20 de ani de muncă creatoare” semnat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. În aceeași pagină au apărut, de asemenea, articole semnate de poetul Tudor Arghezi, Dumitru Tonozoi, director general al uzinei „I. Mai” din Ploiești, Ștefan Trîmbițaș și Gheorghe Golină, eroii Marelui Socialist, cit și impresii expuse de Gh. Gherasim, controlor de uzină din Moscova și de I. Isaac, directorul Uzinei „Kirov” din Leningrad.

Nicolae Guina, ambasadorul Republicii Populare Române în U.R.S.S. publică în „Komsomolskaia Pravda” articolul Fructuoasa prietenie.

Sub titlul „Felicităm România Populară I”, „Literaturnaia Gazeta” acordă un loc de cinste culturii românești. Alături de poezia Partid a lui Demostene Botez, criticul sovietic S. Dangulov în articolul „Treii destine” își deapănă amintirile despre Mihail Sadoveanu și își consemnează impresiile de pe urma convorbirilor cu acad. Ștefan Nicolau și cu pictorul Jules Perahim, Criticul N. Tertulian face o prezentare a literaturii noastre în cele două decenii cîte au trecut de la eliberare, în însemnarea intitulată Pe meridianele vremii.

Cu trei foiletoane satirice (Victor Pitigoi — Cum a fost șeful atelierului, Valeriu Filimon — Oameni neobișnuți și I. Constantin — O zi de lucru), însoțite de un desen al Nonci Popescu-Copo, umoral românesc este și el prezentat în coloanele săptămînalului literar sovietic, în care grafica noastră se ilustrază prin numele lui Iosif Gara.

In sfârșit de „Imostranaia Literatură” (despre a cărei importanță contribuție sărbătorească am scris în numărul trecut)

Felicităm România Populară! Поздравляем Народную Румынию!



cut al „Lucrărilor”, din presa sovietică mai poate fi remarcată revista „Ogoniok”, care publică povestirea Păpușa de Fănuș Neagu.

Unul dintre numerele recente ale revistei „Le journal des poètes”, organ oficial al bieneleilor internaționale de poezie de la Knokk-Le-Zoute (Belgia), publică prima parte a cronicii Jacquelinei Ballman, cronică intitulată „Un mare poet român: Tudor Arghezi”.

Reproducem cîteva pasaje:

„Arghezi are 83 de ani, dar opera lui poetică nu s-a bucurat pînă acum în occident decît de o audiență restrînsă; editura Soehners a vrut să repare această injustiție, oferind în colecția ei „Poetes d'Aujourd'hui”, un studiu și 80 de poeme traduse de Luc André Marcel, „Peste 80 de ani... Ce in-

torcere de timp ni se impune! Cu să-l înțelegi pe tânărul Arghezi, trebuie să te întorci mult înapoi, în acele sate izolate și sărmăne. El, visătorul reneget de familie, simte profund drama latentă, revolta care moeneste în inimă și înima lui freacă de ficcare dată, cînd ia cunoștință de genul propriu pămîntului natal. Din pagină în pagină putem urmări drumul lui Arghezi și, în scurt timp, îl iubim, iubim reflecțiile lui care lasă loc unei meditații îndelungi.”

Intr-unul din numerele sale recente revista literară americană „Books Abroad” („Revista cărților”) publică date și comentarii despre literatura română, prezentînd cititorilor ei principalele lucrări apărute în anul 1962. Reproducăm fragmente din articolul Literatură română contemporană.

„Dacă situația literaturii române ar urma să fie judecată numai după cantitatea romanțelor publicate în 1962, atunci trebuie să afirmăm că literatura română este într-adevăr inflori-

rea este mult mai bine realizată: cu o tehnică literară mereu îmbunătățită. Preda își continuă prezentarea „omului nou”, o temă des întâlnită în literatura română, „Omul nou”, este, îndeosebi, caracterizat ca o personalitate complexă, cu un profund simț al onoarei și al generozității. În scopul unor comparații și pentru a spori interesul acțiunii, autorul își pune de obicei, modelul în contrast cu un individ a cărui conștiință e coruptă. Astfel, în romanul lui Cezar Petrescu Vadim sau drumul pierdut (Vadim, or the Lost Way), intelectualul Vadim, care provine din rîndurile oamenilor simpli și care în anul dinaintea primului război mondial era animat de idealuri umanitare, se transformă, sub influența ideologică a păturilor dominante, într-un cîm și un demagog. Cezar Petrescu este un scriitor de mare forță, dar influența experimentelor lui dinaintea războiului, cu romane psihologice și fanteziste, se vădese în profunzimea caracterizării lui Vadim. Cezar Petrescu a considerat acest roman ca foarte important în evoluția scrierilor sale, dar a murit înainte de a-l termina.

Zaharia Stancu, un romanțel profetic și foarte popular (monumentalul său Desculț conceput inițial în 12 volume a fost recent tipărit în a 10-a ediție), este reprezentat în acest an cu noua lui carte Jocul cu moartea (A Dance with Death).

„O altă scriere bogată de inspirație pentru scriitorii români o constituie problemele legate de colectivizarea agriculturii. Volumele lui Titus Popovici și Szabo Gyula, care au fost distinse cu Premiul de stat pentru literatură în 1962, abordează felurite aspecte ale reformei agrare”.

„Cîteva dintre cele mai de efect povestiri din Prînzul de duminică (Sunday Dinner) scrise de Eugen Barbu în stilul său nervos, incisiv, bogat în culoare, se ocupă, de asemenea, de transformarea mentalității sătești în perioada postbelică. Unul dintre romanțele bune ale anului este Casa (Home) de Vasile Rebreanu.”

„Tot în 1962 s-au publicat primele trei volume dintr-o culegere a scriitorului Ion Agribceanu. De o mare modestie, muncitor, Agribceanu a compus un număr impresionant de opere, care de abia acum încep să fie apreciate la adevărata lor valoare. Uns preot în 1906, povestirile sale au o puternică orientare etică, dar principala cauză a popularității de care se bucură astăzi se poate căuta în calitatea stilului său realist pe care unii scriitori tineri și l-au ales ca model. Aceste prime trei volume din operele sale de început (povestirile ulterioare și romanțele vor fi reeditate în curînd) subliniază că Agribceanu nu are numai o înclinație pentru probleme etice, dar și pentru problemele sociale și politice. Feteleaga — tărîncă înaltă, îngrățită de soare, învățată de sărăcie, care-și îngroapă copiii unul după altul — este o creație literară ce nu va fi dată curînd uitării. Povestirile lui Agribceanu

Inspirate din viața familiilor de proști ca Popa Iancu, ilustrează nu numai gama largă și bogat inspirată, ci și căldura lui sufletescă și umorul.

Probabil că locul cel mai luminos din tabloul literaturii române îl reprezintă poezia, slăjă de un mare mare de poezii de primă mîna, „Gazeta literară” și „Lucrărilor”, publicatii ale Uniunii Scriitorilor din România, acordă spațiu larg poeziei și imprimă cu regularitate cele mai recente creații ale unor poezii de calitate ca, de pildă, Eugen Jebeleanu, Demostene Botez, Nichita Stănescu și alții. „Gazeta literară” și „Lucrărilor” au, de asemenea, o metodă excelentă de încurajare a poezilor începători din toată țara, invitîndu-i să-și trimită lucrările spre a fi supuse criticii. Un eveniment poetic important al anului a fost apariția primului volum intr-o elegantă prezentare grafică, din Serieri (Writings) de Tudor Arghezi, cel mai de seamă și mai respectat dintre poezii în viață al României. Dacă te-ai în considerare că unele dintre poemele sale au fost tipărite în ziarul „Liga ortodoxă” încă din 1896, lungă carieră poetică a lui Arghezi este evidentă. Totuși, poezia nu l-a fost întotdeauna înțeleasă: numeroase poeme din prezenta culegere fac parte din volumul Cuvinte potrivite (Suitable Words), apărut în prima ediție în 1927, dar primit cu sentimente împărțite. La vremea aceea mulți îl considerau prea modernist, deoarece își permitea anumite libertăți în versificarea și în modalitatea exprimării artistice. Dar timpul l-a răzbuștat și astăzi se recunoaște că a creat o nouă limbă literară. Arghezi este un optimist, iar în poezia lui se vede o mare sete de viață și de căutare a adevărului. Lirismul său este un număr al culturii românești, poetul transmite cititorului un mesaj de umanitate nobil și vibrant.

Deosebit de interesantă este opera lui Mihail Beniuc, poet cu o îndelungată și prodigioasă activitate. El este, de asemenea, prozator, dramaturg și un critic de prestigiu a cărui convingere că substanța poeziei trebuie să fie omul și problemele sale, a influențat numeroși poezii tineri. Totuși, cel mai interesant lucru de menționat cu privire la unul dintre ultimele sale volume de versuri Culoare toamnei (Autumn Colors) este lirismul ce respînde în reprezentat prin edita definitivă a Primelor iubiri (First Loves). Această culegere de 440 pagini reprezintă nu numai poemele scrise între 1954—1956. Sunt inevitabile speculațiile despre ceea ce ar fi putut realiza acest virguros și extrem de talentat tînar poet dacă ar mai fi trăit.

„Un classique du peuple” („un clasic al poporului”) este formula în care este mai noi din Franța privind personalitatea, așa spune proțica, a lui Jean Jaurès. Filosof și universitar, ziarist, orator ilustru și militant neobosit pentru unitatea clasei muncitoare, om politic dintre cei mai prestigioși ai începutului de secol, el a afirmat permanent o prezență dinamică, și o conștiință lucidă și sinceră, nutrită de cele mai bune tradiții ale culturii franceze.

Scund, rubicund și lovac, născut cu iscusință „La fougue d'oc”, Jaurès părea să descîndă, frate al lui Silvestro Bonnard, din familia savanților profunzi și ingenui, epicurei și caști pe care i-a plăsmuit geniul delicat și ironic al lui Anatole France. Clima propice lui era însă traversată de o tensiune intelectuală constantă, de un patos al gândirii raționale cum la puțin reprezentanții ai generației sale înțelimi. Deși nega acțișismul, pentru el „primul epocă sa războiului” („un act de rațiune rațională”). Aceasta i-a permis, între altele, să prevadă în altmădă epocă sa războiului socială a proletariatului. Optimismul lui Jaurès era unml rațional, inspirat de valorile autentice ale clasicismului francez.

S-a născut la 3 septembrie 1859 la Castres, într-o familie de veche rasă catolică, ce unca tradiția intelectuală a ramurii paterne cu o veche ascendență în burghesia orașului, căreia Jaurès îi aparținea prin mamă.

În școală, Jaurès va afirma o inteligență precoce și avidă care-l ajută să pună bazele unei culturi dintre cele mai cuprinzătoare ale epocii sale. Funcționează un timp ca profesor de filosofie la liceul din Alby, iar de la 1883 este numit conferențiar la Toulouse. În aceeași vreme urmărește ședințele Camerei, formîndu-și, sub îndrumarea lui Gambetta, gustul pentru elocință, pentru persuasiunea auditoriului prin valoarea teoretică a argumentului, dar și prin farmecul spontan al prezentei lui.

Jaurès adăugă formației clasice cunoașterea adîncă a raționalismului francez din „secolul luminilor”. De aceea, va renunța de timpuriu la credința religioasă, considerînd-o o „eroră” juvenilă și, fără a adopta materialismul, se va opune manifestărilor frecvente de spiritualism ale epocii sale, mai cu seamă neoecristianismului „finsecularis” („de sfîrșit de secol”) al lui Bergson. Către 1891, Jaurès face lecturi din Marx, dar cu toate că o țese a sa era „de la realitate du monde sensible” („realitatea lumii sensibile”), el nu a fost nici atunci, nici mai tirziu un marxist. În același an, 1891, în teza lui de absolvență, căuta „primul socialism germanic liniamente” („primele direcții de socialismul german”) în reforma lui Luther și în idealismul romantic german „apud Kant, Fichte, Hegel”. Fără a nega marxismul sau a pretinde revizuirea lui, ca alții alții în acel moment, Jaurès a afirmat o poziție eclectică, încredînd secretismul marxismului cu unele sursele lui istorice — socialismul

50 de ani de la moartea JEAN JAURÉS

„Un classique du peuple” („un clasic al poporului”) este formula în care este mai noi din Franța privind personalitatea, așa spune proțica, a lui Jean Jaurès. Filosof și universitar, ziarist, orator ilustru și militant neobosit pentru unitatea clasei muncitoare, om politic dintre cei mai prestigioși ai începutului de secol, el a afirmat permanent o prezență dinamică, și o conștiință lucidă și sinceră, nutrită de cele mai bune tradiții ale culturii franceze.

Scund, rubicund și lovac, născut cu iscusință „La fougue d'oc”, Jaurès părea să descîndă, frate al lui Silvestro Bonnard, din familia savanților profunzi și ingenui, epicurei și caști pe care i-a plăsmuit geniul delicat și ironic al lui Anatole France. Clima propice lui era însă traversată de o tensiune intelectuală constantă, de un patos al gândirii raționale cum la puțin reprezentanții ai generației sale înțelimi. Deși nega acțișismul, pentru el „primul epocă sa războiului” („un act de rațiune rațională”). Aceasta i-a permis, între altele, să prevadă în altmădă epocă sa războiului socială a proletariatului. Optimismul lui Jaurès era unml rațional, inspirat de valorile autentice ale clasicismului francez.

S-a născut la 3 septembrie 1859 la Castres, într-o familie de veche rasă catolică, ce unca tradiția intelectuală a ramurii paterne cu o veche ascendență în burghesia orașului, căreia Jaurès îi aparținea prin mamă.

În școală, Jaurès va afirma o inteligență precoce și avidă care-l ajută să pună bazele unei culturi dintre cele mai cuprinzătoare ale epocii sale. Funcționează un timp ca profesor de filosofie la liceul din Alby, iar de la 1883 este numit conferențiar la Toulouse. În aceeași vreme urmărește ședințele Camerei, formîndu-și, sub îndrumarea lui Gambetta, gustul pentru elocință, pentru persuasiunea auditoriului prin valoarea teoretică a argumentului, dar și prin farmecul spontan al prezentei lui.

Jaurès adăugă formației clasice cunoașterea adîncă a raționalismului francez din „secolul luminilor”. De aceea, va renunța de timpuriu la credința religioasă, considerînd-o o „eroră” juvenilă și, fără a adopta materialismul, se va opune manifestărilor frecvente de spiritualism ale epocii sale, mai cu seamă neoecristianismului „finsecularis” („de sfîrșit de secol”) al lui Bergson. Către 1891, Jaurès face lecturi din Marx, dar cu toate că o țese a sa era „de la realitate du monde sensible” („realitatea lumii sensibile”), el nu a fost nici atunci, nici mai tirziu un marxist. În același an, 1891, în teza lui de absolvență, căuta „primul socialism germanic liniamente” („primele direcții de socialismul german”) în reforma lui Luther și în idealismul romantic german „apud Kant, Fichte, Hegel”. Fără a nega marxismul sau a pretinde revizuirea lui, ca alții alții în acel moment, Jaurès a afirmat o poziție eclectică, încredînd secretismul marxismului cu unele sursele lui istorice — socialismul

utopic francez al lui Babeuf, Saint-Simon și Fourier. În acest sens, el a fost „Le grand conciliateur” („marele conciliator”), dar nu și „vulgarizatorul” socialismului în Franța (cum pretind Paul Desanges și Luc Merigat, decit poate în sensul nobil, etimologic al cuvîntului: al popularizării lui, adică, în această ambiguitate a poziției față de marxism stau limitate gândirile filosofice și ale acțiunii sociale ale lui Jaurès; aceeași tendință spre conciliere între tezele socialismului științifice și cele idealiste l-a dus la unele erori. Într-o scrisoare din 1894, adresată lui Paul Laforgue, Engels nu-l putea ierta „profesorului doctrinar” necunoașterea economiei politice.

Gîndirea politică a lui Jaurès se baza, într-adevăr, pe o încredere ilimitată în valorile tradiționale ale spiritului francez, încarnat de Revoluție și conceput ca entitate națională deasupra claselor. Limitele lui ideologice erau însă compensate de marea acuitate a aceluși „sens du réel” („simț al realului”), prin care, în fiecare fragment al existenței sociale, Jaurès intuia sensul general al liniilor de forță, și care l-a dus la înțelegerea, fie și intuitivă, a raportului dialectic dintre particular și general.

Cu o asemenea formație ideologică, Jaurès rezolvă amănunțit între cariera universitară și activitatea politică, optînd pentru cea din urmă; „alegerea” s-a produs calm, fără seisme, dictată de convingerea sinceră în eficiența spirită a luptei politice. De aceea, își va pune candidatura în 1885, fiind ales în cîntul minier Carmaux.

Mai tirziu, Jaurès va funda ziarul „L'Humanité”, „deschis tuturor manifestărilor vieții muncitorești”. La început însă, contactul lui cu clasa muncitoare este de sporadic. În 1879, de pildă, avusese revelația „forței proletare latente”, care-i inspiră un fel de „epocă socială” („spaimă socială”), dar și o speranță, confuză încă în destiniul ei. Chiar așa fiind, apropierea lui Jaurès de pozițiile proletariatului nu este numai sentimentală, ci reprezintă concluzia unei întregi evoluții ideologice.

Începutul activității sale se situează în momentul trecerii spre imperialism și capitalismului, cînd Germania și Japonia, țările soșite tirziu la „festin”, reclamau o rediviziune a zonelor de influență pe glob. Acestui fapt j se datorase războiul ruso-japonez și conflacțiile cu Anglia și Franța, pe care Germania le provoca pe teritoriul Africii. Legătura de esență a războiului cu colonialismul era, prin urmare, evidentă. Gură, sub influența nouă, în curent de idei al începutului de secol, Jaurès va considera colonialismul drept „conștința cea mai deplorabilă a regimului capitalist”. Expresie a patriotismului va fi de acum nu apologia ci combaterea lui, ca început al acelor generoase idei a conexiunii patrioticești cu internaționalismul proletar.

Acestor idei li se asociază nu mult după aceea o nouă victorie teoretică: înțelegerea justă a legăturii de substanță dintre capitalism, colonialism și război. În felul acesta, pacifismul lui Jaurès care urcă în utopia clasică a „păcii perpetue” și la „proiectul filosofic” al lui Kant, apare fundat pe o convingere rațională, probată de cele mai importante evenimente politice ale momentului. Capitalismul este, deopotrivă, sursa colonialismului și a războiului pe care „il poartă în sine, după cum norul poartă furtună”. De acum înainte, activitatea lui Jaurès va dobîndi o coerență pe care io poate oferi numai un ideal unic: pacifismul și anticolonialismul. În numele lor Jaurès condamna „patriotismul zgomotos, agresiv și provocator”, propunînd unirea „proletariatului socialist” împotriva „nebniciei belicoase a capitalismului”, după cum simțul infailibil al concretului li determină să ceară „un declarații internaționale, ci o acțiune internațională”. În 1904 va saluta în riscurile Asii, iar în 1911 opunîndu-se intervenției lui Clemenceau de a „pacifica” Marocul, exalta mișcarea literară a civilizației musulmane, care sintetizează „toate aspectele lumii antice”.

Jaurès „apostolul păcii” împărtășește ideea leninistă a transformării războiului imperialist într-unul revoluționar, propune greva generală și insurjecția armată, precum și proiectul unei „Armée nouvelle” („armată noi”) — 1911, realizat parțial doar în perioada maquis-ului”. Cîteva din marile lui idei — decarnarea generală „singura soluție posibilă a realității”, coexistența pacifică, care continuă să păstreze o stringență actualitate.

Assasinarea celui care sub ogivele catodrale din Bâle declarase în 1912 „guerre à la guerre” („război — războiului”), la 31 iulie 1914, cu două zile înaintea intrării Franței în război, a însemnat simbolul patetic al aspirațiilor neîmplinite de pace ale unei întregi națiuni: „Zilele și zărilor cu o forță încazată zărilor și orole care no-au mai rămas pentru a demasca armele ce se pun la cale”. Prin apelurile lui numeroase de salvardare a păcii („Va spunea vouă că astăzi bădăia cea mai grandioasă este bădăia pentru instaurarea păcii”) ianuarie 1914), prin activitatea lui antirăzboinică, Jaurès devine o piedică în calea celor care pregăteau războiul.

Dacă gîndirea politică a lui Jaurès nu a depășit limitele mișcării socialist-jur, divizată și lipsită încă de o largă bază de masă, ea a găsit o compensație în pasiunea stăpînirii realului prin acțiunea socială nemiljoită. „In continuitatea acțiunii — spunea el — în veghea perpetuă a gândirii și a conștiinței muncitorești stă adevărata salvare. În ea stă garanția viitorului”

„Un classique du peuple” („un clasic al poporului”) este formula în care este mai noi din Franța privind personalitatea, așa spune proțica, a lui Jean Jaurès. Filosof și universitar, ziarist, orator ilustru și militant neobosit pentru unitatea clasei muncitoare, om politic dintre cei mai prestigioși ai începutului de secol, el a afirmat permanent o prezență dinamică, și o conștiință lucidă și sinceră, nutrită de cele mai bune tradiții ale culturii franceze.

Scund, rubicund și lovac, născut cu iscusință „La fougue d'oc”, Jaurès părea să descîndă, frate al lui Silvestro Bonnard, din familia savanților profunzi și ingenui, epicurei și caști pe care i-a plăsmuit geniul delicat și ironic al lui Anatole France. Clima propice lui era însă traversată de o tensiune intelectuală constantă, de un patos al gândirii raționale cum la puțin reprezentanții ai generației sale înțelimi. Deși nega acțișismul, pentru el „primul epocă sa războiului” („un act de rațiune rațională”). Aceasta i-a permis, între altele, să prevadă în altmădă epocă sa războiului socială a proletariatului. Optimismul lui Jaurès era unml rațional, inspirat de valorile autentice ale clasicismului francez.

S-a născut la 3 septembrie 1859 la Castres, într-o familie de veche rasă catolică, ce unca tradiția intelectuală a ramurii paterne cu o veche ascendență în burghesia orașului, căreia Jaurès îi aparținea prin mamă.

În școală, Jaurès va afirma o inteligență precoce și avidă care-l ajută să pună bazele unei culturi dintre cele mai cuprinzătoare ale epocii sale. Funcționează un timp ca profesor de filosofie la liceul din Alby, iar de la 1883 este numit conferențiar la Toulouse. În aceeași vreme urmărește ședințele Camerei, formîndu-și, sub îndrumarea lui Gambetta, gustul pentru elocință, pentru persuasiunea auditoriului prin valoarea teoretică a argumentului, dar și prin farmecul spontan al prezentei lui.

Jaurès adăugă formației clasice cunoașterea adîncă a raționalismului francez din „secolul luminilor”. De aceea, va renunța de timpuriu la credința religioasă, considerînd-o o „eroră” juvenilă și, fără a adopta materialismul, se va opune manifestărilor frecvente de spiritualism ale epocii sale, mai cu seamă neoecristianismului „finsecularis” („de sfîrșit de secol”) al lui Bergson. Către 1891, Jaurès face lecturi din Marx, dar cu toate că o țese a sa era „de la realitate du monde sensible” („realitatea lumii sensibile”), el nu a fost nici atunci, nici mai tirziu un marxist. În același an, 1891, în teza lui de absolvență, căuta „primul socialism germanic liniamente” („primele direcții de socialismul german”) în reforma lui Luther și în idealismul romantic german „apud Kant, Fichte, Hegel”. Fără a nega marxismul sau a pretinde revizuirea lui, ca alții alții în acel moment, Jaurès a afirmat o poziție eclectică, încredînd secretismul marxismului cu unele sursele lui istorice — socialismul

utopic francez al lui Babeuf, Saint-Simon și Fourier. În acest sens, el a fost „Le grand conciliateur” („marele conciliator”), dar nu și „vulgarizatorul” socialismului în Franța (cum pretind Paul Desanges și Luc Merigat, decit poate în sensul nobil, etimologic al cuvîntului: al popularizării lui, adică, în această ambiguitate a poziției față de marxism stau limitate gândirile filosofice și ale acțiunii sociale ale lui Jaurès; aceeași tendință spre conciliere între tezele socialismului științifice și cele idealiste l-a dus la unele erori. Într-o scrisoare din 1894, adresată lui Paul Laforgue, Engels nu-l putea ierta „profesorului doctrinar” necunoașterea economiei politice.

Gîndirea politică a lui Jaurès se baza, într-adevăr, pe o încredere ilimitată în valorile tradiționale ale spiritului francez, încarnat de Revoluție și conceput ca entitate națională deasupra claselor. Limitele lui ideologice erau însă compensate de marea acuitate a aceluși „sens du réel” („simț al realului”), prin care, în fiecare fragment al existenței sociale, Jaurès intuia sensul general al liniilor de forță, și care l-a dus la înțelegerea, fie și intuitivă, a raportului dialectic dintre particular și general.

Cu o asemenea formație ideologică, Jaurès rezolvă amănunțit între cariera universitară și activitatea politică, optînd pentru cea din urmă; „alegerea” s-a produs calm, fără seisme, dictată de convingerea sinceră în eficiența spirită a luptei politice. De aceea, își va pune candidatura în 1885, fiind ales în cîntul minier Carmaux.

Mai tirziu, Jaurès va funda ziarul „L'Humanité”, „deschis tuturor manifestărilor vieții muncitorești”. La început însă, contactul lui cu clasa muncitoare este de sporadic. În 1879, de pildă, avusese revelația „forței proletare latente”, care-i inspiră un fel de „epocă socială” („spaimă socială”), dar și o speranță, confuză încă în destiniul ei. Chiar așa fiind, apropierea lui Jaurès de pozițiile proletariatului nu este numai sentimentală, ci reprezintă concluzia unei întregi evoluții ideologice.

Începutul activității sale se situează în momentul trecerii spre imperialism și capitalismului, cînd Germania și Japonia, țările soșite tirziu la „festin”, reclamau o rediviziune a zonelor de influență pe glob. Acestui fapt j se datorase războiul ruso-japonez și conflacțiile cu Anglia și Franța, pe care Germania le provoca pe teritoriul Africii. Legătura de esență a războiului cu colonialismul era, prin urmare, evidentă. Gură, sub influența nouă, în curent de idei al începutului de secol, Jaurès va considera colonialismul drept „conștința cea mai deplorabilă a regimului capitalist”. Expresie a patriotismului va fi de acum nu apologia ci combaterea lui, ca început al acelor generoase idei a conexiunii patrioticești cu internaționalismul proletar.

Acestor idei li se asociază nu mult după aceea